

4955
εββε
φ
λαβυ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Γ'. — ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ. — ΑΡΙΘΜΟΣ 2.

Η ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΑΚΥΝΘΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟΝ
ΕΠΙ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1204-1797-1865

ΥΠΟ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1934

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΤΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
& ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΒΕΛΓΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Παιδ. Βυζαντιν.
Νεοελληνικής Φιλολογ.

ΚΤΗΜ. 23541 ζ

bib 344738

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

.....

Η ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΑΚΥΝΘΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟΝ ΕΠΙ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1204-1797-1865

Η ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ
 ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΑΚΥΝΘΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟΝ
 ΕΠΙ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
 1204—1797—1865*

ΥΠΟ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἡ Φαρμακευτικὴ τῆς Ἐνετοκρατουμένης Ἐπτανήσου ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς Φαρμακευτικῆς τῆς Βενετίας. Κατὰ τοὺς προενετικούς χρόνους, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἐπτάνησος ὑπήγετο εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἡ ἰατροφαρμακευτικὴ ἤσκειτο συμφώνως πρὸς τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν Βυζαντίῳ, ὅπερ ἐκληροδότησε καὶ τὸν ἰατρικὸν πολιτισμὸν τοῦ εἰς τὴν γαληνοτάτην ἐνετικὴν δημοκρατίαν. Κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τῆς Βενετίας, δηλ. ἀπὸ τοῦ 421 μέχρι τοῦ 809, δὲν δύναται τις νὰ ἀποδείξῃ ἐξ ἐγγράφων ἢ ἀρχαίων συγγραμμάτων πῶς ἤσκειτο ἡ Φαρμακευτικὴ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Δι' ὑποθέσεων μόνον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἐνετικὸς πληθυσμὸς κατήγετο ἐκ τῆς Aquileia, Altino, Concordia, Uderzo, Padova, πόλεων φημιζομένων διὰ τοὺς ἰατροὺς των, οἵτινες παρεσκευάζον καὶ τὰ φάρμακα, καὶ εἰς τὴν Βενετίαν ἡ Φαρμακευτικὴ τέχνη ἤσκειτο ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τόσον ἐν Ἑλλάδι, ὅσον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ἀσκησις τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος ἦτο ἀπολύτως ἐλεύθερα δι' οἰονδήποτε καὶ πᾶς τις εἶχε τὸ δικαίωμα ὄχι μόνον τὴν ἰατρικὴν νὰ ἐξασκῇ, ἀλλὰ καὶ φάρμακα νὰ παρασκευάζῃ καὶ φαρμακεῖον νὰ διατηρῇ, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἐν Βενετίᾳ ἡ αὐτὴ συνήθεια ἐπεκράτει. Τούτου ἕνεκεν οἱ ἀμαθεῖς ἰατροὶ καὶ φαρμακοπῶλαι ἦσαν ἀφθονοὶ καὶ ἡ αἰσχροκέρδειά των ἐν τῇ ἀπάτῃ τῶν ἀφελῶν δὲν ἦτο σπανία. Κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα, ἦτοι περὶ τὸ 809, ὅτε ὁ Ριρίνο ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βενετίας, οἱ κάτοικοι αὐτῆς περιορίσθησαν εἰς τὸ Rialto, ἐκεῖ δὲ ὁ πρῶτος κυβερνητικὸς ἀντιπρόσωπος ἐξέδωκε διάφορα διατάγματα κανονίζοντα τὰς τέχνας καὶ τὰ εἰδοπωλεῖα, Specieria, ἅτινα περιελάμβανον τοὺς δρογοπώλας (Droghieri), ἀμυγδαλοπώλας (Mandolari), τοὺς ζαχαροπλάστας (Confetturieri) καὶ τοὺς ἰατροφαρμακοποιούς (Medicinali). Aromatarius ἐλέγετο ὁ προϋστάμενος τοῦ καταστήματος τῆς πωλήσεως φαρμάκων, ἐνῶ ὁ Droghiere ἐπώλει ἀκατέ-

* Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 10 Μαΐου 1934.

γαστα εἶδη ἔμπορίου. Ὁ τίτλος αὐτὸς ἐπεκράτησε διὰ τὸν φαρμακοποιὸν καὶ ἡ φαρμακευτικὴ τέχνη (*Arte agomataria*) ἀπαντᾷ εἰς τὰ χορηγούμενα ἐνετικά διπλώματα εἰς Ἑλληνας φαρμακοποιούς τοῦ τέλους καὶ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12^{ου} αἰῶνος ὁ Ruggiero, βασιλεὺς τῆς Σικελίας, ἀπηγόρευσε τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς Ἰατρικῆς καὶ ἐπέτρεψε ταύτην μόνον εἰς τοὺς σπουδάσαντας ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Salerno, ἔνθα λόγῳ τοῦ μεγάλου μετὰ τῆς Ἀφρικῆς ἔμπορίου ὑπῆρχον πολλοὶ Ἀραβες ἰατροί. Εἰς δὲ τὴν Παδοῦν μόνον ἀπὸ τοῦ 1303 ἤρξατο ἡ διδασκαλία τῆς Ἰατρικῆς ὑπὸ τοῦ Pietro d'Abano, μετακληθέντος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκ Παρισίων. Τῷ 1172 ἰδρύθη ἡ *Giustizia Vecchia* πρὸς προστασίαν τῶν τεχνῶν καὶ τιμωρίαν τῶν νοθευτῶν, ὡς καὶ πρὸς ρύθμισιν τῶν φαρμακοπωλείων κλπ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 13^{ου} αἰῶνος ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς ἰατροὺς νὰ διατηρῶσιν ἴδιον φαρμακεῖον ἢ καὶ νὰ συνεταιρίζωνται μετὰ φαρμακοποιῶν, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ὅμως ταύτην οἱ ἰατροί (*Medici Fysici*) εἶχον φαρμακεῖα (*Botteghe Medicinali*) μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος. Ἐκ τινων διασωθέντων βιβλίων ἐξόδων ἐνίων μονῶν τῆς Βενετίας καταφαίνεται ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἰατροῦ διὰ τε τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν καὶ διὰ τὴν ἀξίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ χορηγούμενων φαρμάκων. Ὡσαύτως ἐκ τινων παλαιῶν ἐγγράφων προκύπτει ὅτι οἱ φαρμακοποιοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξήσκουν καὶ ἰατρικὰ καθήκοντα, οὗτω δὲ ἡ λέξις ἰατρός, *Medico*, μέχρι τοῦ 14^{ου} αἰῶνος ἦτο ἀμφίδρομος πρὸς τὴν λέξιν φαρμακοποιός (τῷ 1301 ἰδρύθη ἐν Βενετίᾳ τὸ *Collegio dei Medici* πρὸς μόρφωσιν ἰατρῶν).

Πρόοδος ἐπαισθητὴ ἐγένετο κατὰ τὸ 1480, ὅτε νέοι κανονισμοὶ ἐξεδόθησαν διὰ τὸ φαρμακευτικὸν ἐπάγγελμα. Αὐστηρότατοι ἐξετάσεις θεσπίζονται καὶ ἀπαγορεύεται ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου συνάσκησις τοῦ ἰατρικοῦ καὶ φαρμακευτικοῦ ἐπαγγέλματος. Πρὸς ἐξάσκησιν δὲ τοῦ τελευταίου τούτου δὲν ἤρκει, ὡς ἄλλοτε, ὁ ὄρκος μόνον τοῦ ἐπιθυμούντος νὰ μετέλθῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ φαρμακοποιοῦ, ὅτι δηλαδὴ θὰ ἐκτελεῖ εὐσυνειδήτως καὶ πιστῶς τὰ φαρμακευτικὰ σκευάσματα, ἀλλ' ὄφειλον οἱ νέοι φαρμακοποιοὶ νὰ ὑφίστανται ἐξετάσεις πρὸ δικαστηρίου ἐνώπιον δικαστοῦ καὶ δύο παλαιῶν ἐμπείρων φαρμακοποιῶν μετὰ τὴν ἐν φαρμακείῳ μόρφωσίν των. Μετὰ ἓνα περίπου αἰῶνα, τῷ 1565, κατόπιν αἰτήσεως τῶν φαρμακοποιῶν τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῶν Δέκα διέκρινε τοὺς φαρμακοποιούς (*Speciali*) ἀπὸ τῶν δρογοπωλῶν (*Droghieri*) καὶ τῶν λοιπῶν παντοπωλῶν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδρύθη τὸ Κολλέγιον τῶν φαρμακοποιῶν, *Collegio dei Speciali* ἢ *Collegio farmaceutico*, ἀναγνωρισθὲν διὰ νόμου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ὑποψήφιοι νέοι φαρμακοποιοὶ μετὰ μαθητείαν ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν φαρμακείῳ διπλωματούχου φαρμακοποιοῦ ἔδιδον ἐξετάσεις ἐνώπιον ὀκτῶ ἀντιπροσώπων τοῦ φαρμακευτικοῦ σώματος, ἐκλεγομένων μεταξὺ τῶν παλαιῶν φαρμακοποιῶν. Εἰς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας ἐδίδοτο ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ πιστοποιητικόν, λεγόμενον *Scheda*. Ὁμοίως ὑπεδεικνύοντο δύο καθηγηταὶ (*Promotori*) πρὸς μόρφωσιν τῶν μελλόντων νὰ ὑποστῶσιν ἐξετάσεις ἐνώπιον τῆς ἐξ ὀκτῶ φαρμακοποιῶν ἐπιτροπῆς. Οἱ ὑποψήφιοι ἐξητάζοντο αὐστηρῶς λατινιστὶ ἢ ἰτα-

λιστι ἐν τῇ φαρμακοτεχνίᾳ, βοτανικῇ καὶ χημείᾳ πρακτικῶς καὶ προφορικῶς. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν ἐπηκολούθει μυστικὴ ψηφοφορία διὰ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐξετασθέντος. Ὁ λαμβάνων τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν σφαιριδίων ἐθεωρεῖτο ἄξιος νὰ μετέλθῃ τὴν φαρμακευτικὴν καὶ πρὸς λήψιν τοῦ σχετικοῦ διπλώματος μετέβαινε εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ᾤμνυε τὸν ὄρκον τοῦ φαρμακοποιοῦ, διατυπούμενον ὡς ἑξῆς.

«Ἐπισήμως ὀρκίζομαι καὶ ὑπόσχομαι εἰς τὸν Ποιητὴν τοῦ Σύμπαντος, τὸν ἐν Τριάδι
 »Θεόν, ὃν μεθ' ἀγνῆς πίστεως λατρεύω, ὅτι θὰ διαφυλάττω καθ' ὀλοκληρίαν καὶ σταθε-
 »ρῶς διὰ τῶν δυνάμεών μου καὶ τῆς κρίσεώς μου ἀπάσας τὰς καθωρισμένας διατάξεις.
 »Θὰ ζῶ καὶ θὰ ἀποθάνω εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Θὰ σέβωμαι τοὺς ἰατροὺς καὶ θὰ
 »τιμῶ πιστῶς τοὺς διδασκάλους μου, θὰ ἀγαπῶ τοὺς ἀνωτέρους μου καὶ ἰδίως ἐκείνους,
 »οἵτινες θὰ ἔχουν ἀνάγκην τῆς τέχνης μου. Θὰ διαφυλάττω, ὅσον δύναμαι, τὴν ἀξιοπρέ-
 »πειαν τῆς τέχνης μου. Οὐδὲν θὰ πράττω ἄνευ συμβουλῆς ἢ δεδικαιολογημένου λόγου,
 »ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ κέρδους. Δὲν θὰ χορηγῶ καθάρσια ἄνευ διαταγῆς ἢ συναι-
 »νέσεως τῶν ἰατρῶν. Δὲν θὰ παρέχω δηλητήρια οὐδὲ περὶ τούτων θὰ δίδω συμβουλὰς.
 »Θὰ ἐκτελῶ τὰς συνταγὰς τῶν ἰατρῶν ἀναλλοιώτως. Οὐδὲν θὰ ἀντικαταστήσω ἄνευ τῆς
 »συμβουλῆς ἢ ἀδείας τοῦ ἰατροῦ. Δὲν θὰ ἐκτελῶ βλαβεράς διαταγὰς τῶν ἐμπειρικῶν. Θὰ
 »συντρέχω διὰ τῶν δυνάμεών μου καὶ τῆς τέχνης μου τοὺς ἀσθενεῖς. Θὰ διατηρῶ πάν-
 »τοτε ἐν τῷ φαρμακείῳ μου φάρμακα ἀρίστης ποιότητος. Δὲν θὰ ἐπιτρέπω εἰς τοὺς νέους
 »μαθητευομένους μου τὴν παράβασιν τοῦ ὄρκου τούτου. Καὶ οὕτως ὀρκίζομαι εἰς ἔπαινον
 »καὶ δόξαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ προστάτου τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τούτου
 »Κολλεγίου».

Τὸ Ἐνετικὸν Κολλέγιον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποκτήσῃ μέγα κῦρος καὶ ἔξω τῆς Βενετίας. Εἰς τοῦτο προσέτρεχον, ὡς εἰς Φαρμακευτικὴν Ἀκαδημίαν, πάντες οἱ ζητοῦντες ἐπιστημο-
 μονικὰς ἐπὶ φαρμάκων πληροφορίας.

Ἐκ τίνος παλαιοῦ συμβολαίου μαθητάνομεν καὶ τοὺς ὄρκους καὶ συμφωνίας τῆς μυστα-
 γωγῆσεως τῶν ὑποψηφίων φαρμακοποιῶν.

«Τὴν 4ην Νοεμβρίου 1564 ὁ Ἱερώνυμος Νταμιλᾶς, φαρμακοποιὸς (Specier), καὶ
 »ὁ Πιέρος Τζεομενκιώτης, λεγόμενος Γκουλιμῆς, συνεφώνησαν διὰ συμβολαίου¹, συντα-
 »χθέντος ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου Ζακύνθου Νικολάου Φραγκοπούλου (σελ. 8), ὅπως
 »ὁ ρηθεὶς Πιέρος παραδῶσῃ τὸν υἱόν του Ἄνδρεάν εἰς τὸν ἀνωτέρω Ἱερώνυμον, διὰ νὰ τὸν
 »διδάξῃ τὴν φαρμακευτικὴν τέχνην (arte de speciale) ἐπὶ μίαν προσεχῆ τετραετίαν ὑπὸ
 »τὸν ὄρον ὃ μὲν Ἱερώνυμος νὰ κρατήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του τὸν Ἄνδρεάν καὶ νὰ διδάξῃ
 »εἰς αὐτὸν τὴν φαρμακευτικὴν τέχνην, ὃ δὲ Πιέρος νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ἱερώνυμον τὰ
 »ἔξοδα διατροφῆς τοῦ υἱοῦ του, δέκα δουνᾶτα ἐτησίως καὶ δύο βαρέλλια καλοῦ οἴνου ἐκ
 » $3\frac{1}{2}$ σταμνιῶν ἕκαστον».

Τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ ἠθικὰ προσόντα τοῦ φαρμακοποιοῦ μέρος τῆς δεοντολογίας τοῦ

¹ Τὸ συμβόλαιον εἶναι συντεταγμένον ἰταλιστί.

Σαλαδίνου, ὅπερ ἐξήταζεν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς εἶχεν οὕτως « . . . ὁ φαρμακοποιὸς »δὲν πρέπει νὰ εἶναι παῖς οὔτε ἔφηβος μικρᾶς ἡλικίας οὔτε ὑπερήφανος οὔτε ἀλαζῶν »οὔτε φιλογύνης οὔτε κραιπαλώδης οὔτε πολυφάγος οὔτε μέθυσος οὔτε παίκτης, ἀλλὰ »μελετηρός, πρόθυμος, ἤρεμος, ἔντιμος, θεοσεβῆς καὶ εὐσυνείδητος· δίκαιος, εὐθύς καὶ ἰδίως »ἐλεήμων πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Πρέπει νὰ κατέχη τὴν θεωρίαν καὶ τὴν τέχνην του. Νὰ μὴ »εἶναι ἀδαῆς καὶ ἀπαίδευτος, διότι διαχειρίζεται τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἣτις εἶναι τὸ »πολυτιμότερον εἰς τὸν κόσμον. Νὰ μὴ εἶναι ἄπληστος οὔτε φιλάργυρος οὔτε φιλοχρήμα- »τος, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι μετέρχεται τὴν τέχνην του μόνον πρὸς συμφέρον, ὅπως συνη- »θίζουσι οἱ αἰσχροκερδεῖς, καὶ μάλιστα νὰ μὴ πωλῇ τὰ φάρμακα εἰς μεγαλυτέραν, ἀλλ' εἰς »συγκαταβατικὴν τιμὴν, διότι προτιμότερον εἶναι νὰ κερδίῃ τις ὀλίγα καὶ δικαίως ἀπὸ »τὸ πολὺ κέρδος ἐπισύρων τὰς κατάρας τῶν πτωχῶν. Νὰ εἶναι ὁ φαρμακοποιὸς προσέτι »θεοσεβῆς, σώφρων, ἐπιμελής, σοβαρὸς καὶ εὐσυνείδητος, ὡς ἐλέχθη, διὰ νὰ μὴ τολμᾷ »νὰ πράξῃ οὔτε δι' ἔρωτα οὔτε διὰ μῖσος οὔτε διὰ κερδοσκοπίαν πράξιν παρὰ τὴν συνεί- »δησίν του καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἱατροῦ. Δηλαδή νὰ μὴ παρασκευάσῃ φάρμακα ἔκτροπικὰ »οὐδὲ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀρχόντων μηδὲ διὰ χρήματα νὰ τολμήσῃ τὴν παρασκευὴν »δηλητηριωδῶν φαρμάκων ἢ ποτῶν. Νὰ μὴ σκευάζῃ σιρόπια διὰ μέλιτος ἀντὶ σακχάρους, »διότι διὰ τούτου θὰ ἐζημιούτο ὁ ἀσθενὴς καὶ δὲν θὰ ἐξετελεῖτο ἡ ἐντολὴ τοῦ ἱατροῦ. »Ἐὸ φαρμακοποιὸς ὡσαύτως δὲν πρέπει ἄνευ τῆς ἀδείας ἢ συμβουλῆς ἀξίου ἱατροῦ νὰ »προβαίῃ εἰς ἐκτέλεσιν φαρμάκου καὶ ἰδίως καθαριτικοῦ. Πρέπει νὰ ἀπορρίπτῃ τὰ παλαιὰ »καὶ ἔωλα σκευάσματα, τὰ μὴ ἐνεργοῦντα πλέον, ὡς καὶ τὰ καταπότια, τὰ ὅποια εἶναι ὡς »λίθος ξηρὰ καὶ στεροῦνται θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων. Ὅταν δὲν ἔχη ἐν τῷ φαρμακείῳ »τὸ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ὀρισθὲν φάρμακον, νὰ μὴ τὸ ἀντικαταστήσῃ δι' ἄλλου ἄνευ τῆς ἀδείας »τοῦ ἱατροῦ. Νὰ μὴ χρησιμοποίῃ προῶρως τὰς πόας, τὰ ἄνθη, τὰς νωπὰς ρίζας, πρὶν ἢ »ἀποξηρανθῶσι, διότι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀποσυντεθῶσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀποξηράνῃ ταῦτα »νόμῳ τέχνης. Πρέπει προσέτι ὁ φαρμακοποιὸς νὰ διακρίνῃ ἀκριβῶς τὴν γεῦσιν πάντων »τῶν ἀπλῶν φαρμάκων, ἂν εἶναι δηλαδή πικρὰ, γλυκὰ ἢ ὄξινα, στυφὰ, γευστικά ἢ ἄγευστα, »διότι, ἐὰν νέος τις ἱατρὸς ἄπειρος ἀναγράφῃ δραστικά φάρμακα καὶ δύσγευστα διὰ τοὺς »ἀσθενεῖς, ὀφείλει ὁ φαρμακοποιὸς μὴ προβαίνων εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συνταγῆς νὰ ὑποδείξῃ »εἰς τὸν ἱατρὸν μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ, ὅπως διατάξῃ φάρμακα εὐγευστότερα »καὶ ἡπιώτερα, ἵνα μὴ διαταραχθῇ ὁ στόμαχος τοῦ ἀσθενοῦς . . . ».

Ἐὸ πρόεδρος τῆς περιβλέπτου τῶν φαρμακοποιῶν Σχολῆς ἐξετάζων τὸν ὑποψήφιον φαρμακοποιὸν ἐρωτᾷ πρῶτον τίνα εἰσὶ τὰ καθήκοντα καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ φαρμακοποιοῦ. Οὗτος ἀπαντᾷ ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Σαλαδίνου *Compendium aromatariorum*.

«*Primo aromatarius, a medico examinandus, interrogandus erit, quod est officium aromatarium. Respondeo et dico quod officium aromatarii est, terere, abluere, infundere, coquere, destillare, bene conficere, et confecta bene servare. Propter quae omnia dico altéius, quod aromatarii tenentur scire grammaticam,*

»ut valent bene intelligere dispensationes receptorum¹ et antidotarium et scientiae medicinae.

»Secundo . . . *qualis debet esse aromatarius: a ludo etiam a vino sit alienus et sobrius . . .*, quod aromatarius, dum est juvenis debet *uxorem ducere*², quia si sic fecerit, domabitur juvenus ejus, et sic erit quietus, mitis et honestus et vacabit continue facultati suae, immo delectabitur in ea, et sic delectatio perficiet opus ejus cum laude, et amicorum copia gloriosa.

»Tertia . . . , quot *libri sunt necessaria* ipsis aromataris *pro arte* eorum exercenda recte et cum bona conscientia. Dico: sex libri sunt necessarii: De simplicibus *Avicennae* et *Sera(pionis)*, liber de Synonymis *Simonis Januensis*, Liber Servitoris *Abul Kasim, Mesue, Johannes Damascenus*, Antidotarium magnum s. parvum *Nicolaus* s. «*Circa instans*» *Platearius*. De Simplicibus *Dioscorides* et *Macer*».

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐτέθησαν ἐν ἰσχύϊ οἱ λησμονηθέντες νόμοι περὶ ἀπαγορεύσεως ἔξασκήσεως τῆς φαρμακευτικῆς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ ἀνάπαλιν, ὡς ἐπίσης ἐκανονίσθησαν ἡ φορολογία τῶν φαρμάκων καὶ ἡ ἐπίσημος διατίμησις αὐτῶν.

Ἡ φαρμακευτικὴ τέχνη ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ὡς εὐγενὲς ἐπάγγελμα (arte nobile), οἱ δὲ φαρμακοποιοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἠδύναντο νὰ ἐγγράφωνται εἰς τὰς χρυσᾶς βίβλους. Τούτου ἕνεκα πλεῖστοι ἐκαλλιέργησαν τὴν πρόοδον αὐτῆς διὰ μελετῶν πειραματικῶν καὶ συγγραφῶν διαφόρων φαρμακευτικῶν ἔργων, ἵνα ἡ παρασκευὴ τῶν φαρμάκων γίνηται μετ' ἐπιστημονικῆς ἐπιμελείας, τὸ δὲ ἐμπόριον αὐτῶν καταστῆ ἐπικερδὲς πρὸς ὄφελος καὶ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ διχοτόμησις, δηλαδὴ ἡ παροχὴ ποσοστῶν εἰς τοὺς ἰατροὺς ἐκ μέρους τῶν φαρμακοποιῶν εἰς βᾶρος τοῦ πελάτου, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1299, ὅτε ἡ Γερουσία ἀπηγόρευσε τὸν συνεταιρισμὸν ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν καὶ ἡ Κυβέρνησις διὰ νόμον ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς ἰατροὺς νὰ ὑποστηρίζωσιν ὠρισμένα φαρμακεῖα ἀναγράψασα τιμωρίας σοβαρὰς κατὰ τῶν παρανομούντων. Αἱ συνεχεῖς ἐπιθεωρήσεις τῶν φαρμακείων τῆς Βενετίας, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς τὰ ἀνώτερα τῆς ἐποχῆς, ἐξηκολούθησαν καὶ ἐν τῇ ἐνετοκρατουμένῃ Ἑπτανήσῳ, ἐν ἣ ἐκολάζοντο πάντοτε αὐστηρῶς οἱ φαρμακοποιοί, οἵτινες παρὰ τὸν νόμον ἐξετέλουν καὶ ἰατρικὰ ἔργα.

Οἱ ἰατροὶ τῷ 1604 ἐπεζήτησαν τὴν παρουσίαν των ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν γαληνικῶν σκευασμάτων, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν αὐτῶν διὰ τῆς δικαιολογίας, ὅτι οἱ φαρμακοποιοὶ εἶναι ἤδη χειραφετημένοι καὶ ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένοι.

Προῖον σπουδαῖον τοῦ φαρμακευτικοῦ ἐμπορίου ἦσαν τότε ἡ Ἄνδρομάχειος θηριακὴ

¹ Εἶναι αὐτὴ ἡ πρώτη ἢ μία τῶν πρώτων περιπτώσεων, καθ' ἃς γίνεται λόγος περὶ συνταγῶν.

² Ἡ ἐπιθυμία αὐτῆ τοῦ Saladin δὲν εὔρε μμητᾶς, καίτοι ἐστηρίζετο ἐπὶ λογικῶν βάσεων καὶ ἐφαίνετο κατάλληλος νὰ ἐξηγήσῃ τὸ κοινωνικὸν καὶ λίαν φλέγον γυναικεῖον ζήτημα κατὰ φυσικώτατον τρόπον.

καὶ τὸ Μιθριδάτειον ἔκλειγμα, Mitridato di Damocrate, σκευάσματα φημιζόμενα εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ παρασκευαζόμενα μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψιν τῶν δημοσίων ἀρχῶν τοῦ ἱατρικοῦ κολλεγίου καὶ τῶν φαρμακοποιῶν. Μόνον αὐτὰ παρεσκευάζοντο ἐπὶ παρουσίᾳ ἱατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν καὶ οὐχὶ ἄλλα φάρμακα πρὸς ἀποφυγὴν ἐκβιασμῶν ἐκ μέρους τῶν ἱατρῶν. Ἄφ' ὅτου ἡ φαρμακευτικὴ ἀπεχωρίσθη τῆς φαρμακεμπορίας, οἱ φαρμακοποιοὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ προήγαγον διὰ τῶν ἔργων των τὴν χημείαν, τὴν βοτανικὴν καὶ τὴν φαρμακοτεχνίαν καταλιπόντες πλεῖστα βιβλία τῶν κλάδων τούτων ἀπαραίτητα διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ φαρμακοποιοῦ.

Κύριον ἔργον οὐ μόνον τῆς θεωρητικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πρακτικῆς ἀσκήσεως τῆς φαρμακευτικῆς ἐν τῇ Ἑνετίᾳ καὶ Ἑπτανήσῳ ἦτο τὸ *Compendium aromatariorum* Bononiae 1488 τοῦ ἐξ Ascoli μουσουλμάνου Artium et Medicinae Doctoris Σαλαδίνου, ἱατροῦ τοῦ πρίγκιπος τοῦ Τάραντος Giovanni Antonio di Balza Orsino. Οὗτος ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ 15^{ου} αἰῶνος καὶ τὸ ἔργον του θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον πραγματικὸν φαρμακευτικὸν ἐγχειρίδιον ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως. Τὸ βιβλίον τοῦτο πλην τοῦ συνταγολογίου καὶ τῆς φαρμακευτικῆς τέχνης περιλαμβάνει τὸν ὄρκον τῶν νέων φαρμακοποιῶν καὶ ἐπαγγελματικὴν δεοντολογίαν, διαιρεῖται δὲ εἰς ἑπτὰ μέρη. Τὸ πρῶτον περιέχει τὰς ἐξετάσεις, τὰ καθήκοντα, τὰς ιδιότητες, δηλαδὴ τὴν δεοντολογίαν τοῦ φαρμακοποιοῦ καὶ τὰ βιβλία τῆς μορφώσεώς του. Τὸ δεύτερον ἀναγράφει τὴν ἔτυμολογίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Νικολάου ἀναγραφομένων ὀνομάτων τῶν Composita συμφῶως πρὸς τὴν σύστασιν καὶ δρασίν αὐτῶν. Τὸ τρίτον καθορίζει τὰ ἐν χρῆσει σταθμὰ, ἐν τῷ τετάρτῳ εὐρίσκονται omnia necessaria de modo conficiendi quod aromatarius non debet autoritate propria sine licentia medici in receptis ponere *quid pro quo*... Τὸ πέμπτον περιγράφει τὴν συλλογὴν τῶν φυτικῶν φαρμάκων, τὸ ἕκτον τὴν διαφύλαξιν τῶν ἁπλῶν καὶ συνθέτων ἱαμάτων καὶ τὸ ἕβδομον ἀσχολεῖται περὶ τὰ δοχεῖα τῆς συντηρήσεως τῶν δρογῶν. Τὸ ὄγδοον μέρος εἶναι μιὰ Series medicaminum in qualibet aromataria vel apotheca. Εὗρηται δὲ 16 λίπη, 7 εἴδη χολῆς, 4 κόπροι, 59 ἐκλείγματα, 46 ἀποστάγματα, 36 καταπότια, 24 τροχίσκοι, 27 ἔλαια, 6 γλυκασματα, 12 μελίκρατα κλπ.

Ἡ πρώτη καὶ μόνη Ἑνετικὴ Φαρμακοποιία ἐξεδόθη ἐν Παδοῦῃ ὑπὸ τῶν ἐνετικῶν ἀρχῶν τῇ 24^ῃ Μαρτίου 1790, ἣτις συνετάχθη ὑπὸ ἑπτὰ καθηγητῶν. Τὴν 17^{ην} Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξεδόθη διάταγμα, δι' οὗ καθίστατο αὕτη ὑποχρεωτικὴ εἰς πάντας τοὺς φαρμακοποιοὺς τοῦ ἐνετικοῦ κράτους, ὑπεχρεοῦτο δὲ ἕκαστον φαρμακεῖον, ὅπως ἐντὸς τριῶν μηνῶν εἰς τὸ ἡπειρωτικὸν μέρος καὶ ἕξ μηνῶν εἰς τὰς νήσους ἔξῃ ἐν ἀντίτυπον καὶ συμμορφῶται πρὸς τὰς διατάξεις τῆς νέας Φαρμακοποιίας. Ἐκαστον ἀντίτυπον ἐτιμᾶτο ἕξ ἐνετικῶν λιρῶν. Τὸ αὐτὸ διάταγμα ἀνέγραφεν ὅτι κατὰ Μάρτιον ἐκάστου ἔτους θὰ ἐδημοσιεύετο καὶ ἡ διατίμησις τῶν φαρμάκων. Οἱ ἐκκρεμεῖς λογαριασμοὶ θὰ ἐξωφλοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παλαιᾶς διατιμῆσεως.

Ἐν Βενετίᾳ τὸ φαρμακεῖον ἐκαλεῖτο Bottega (medicinale), εἶτα δὲ Spezieria,

δηλαδή ειδοπωλείον, ὄνομα διατηρηθὲν καὶ παρ' ἡμῶν ὡς *σπετσαρία* ἢ *σπετσαρεῖο*, ἦτο δὲ κατάστημα φαρμακοποιῦ, φαρμακοκαπήλου καὶ ζαχαροπλάστου, περιλαμβάνον τὴν Δρογκιέραν, τὸ Κονφετιέρε, τὸ Μανδολάρο καὶ τὸ Μεντιτσινάλε. Ἡ Κυβέρνησις διὰ διαταγμάτων ὥριζε τὸν ὑποχρεωτικὸν κατάλογον φαρμάκων δι' ἕκαστον φαρμακεῖον καὶ τὴν διατίμησιν αὐτῶν. Ὁ κατάλογος οὗτος ὑπογεγραμμένος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἀνηρτᾶτο ἐν τῷ φαρμακείῳ πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ. Πλὴν φαρμάκων καὶ μύρων τὰ ἑπτανησιακὰ φαρμακεῖα, ὡς λέγει ὁ ἱστοριοδίφης Σπ. Δεβιάζης, ἐπώλουν καὶ εἶδη γραφικῆς, μουσικῆς, λαμπάδας, βιβλία καὶ ἄλλα τινὰ ξένα εἶδη, ἐκ Βενετίας προερχόμενα. Τὰ δὲ φαρμακεῖα ἦσαν τὰ ἐντευκτήρια τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν εὐγενῶν.

Ἐπὶ ἐνετοκρατίας φαρμακευτικὰ διατάγματα ἀνευρίσκονται ἀκωδικοποίητα. Ἡ Φαρμακευτικὴ ἐν Ἑπτανήσῳ ἠσκειτο, ὡς εἶδομεν, ὑπὸ προνομιούχων πρακτικῶν, ὑπὸ ἱατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν, σπουδασάντων ἐν ἰταλικῶς πανεπιστημίῳ. Τούτου ἕνεκεν ὁ προβλεπτής (πρεβεδοῦρος) Ζακύνθου Ἀνδρέας Di Priuli ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ δυστυχήματα, ἅτινα συνέβαινον ἐν Ζακύνθῳ λόγῳ τῆς εὐχεροῦς ἀγορᾶς δηλητηρίων, δι' ὧν ἐδηλητηριάζοντο ἢ ἐδηλητηρίαζον ποντικούς ἢ ἄλλα ἐπιβλαβῆ ζῶα, ἐξέδωκε διαταγὴν ἀπὸ 6ης Δεκεμβρίου 1551, δι' ἧς ἀπηγορεύετο τοῦ λοιποῦ ἢ εἰς οἰανδήποτε μικρὰν ἢ μεγάλην ποσότητα πώλησις δημοσία ἢ κρυφίως τοξικῶν οὐσιῶν (tosichi), δηλαδή *arsinico* ἢ *resigal*, *oropimento*, *sandaracha*, *sulina* κλπ., ὑφ' οἰουδήποτε εἴτε φαρμακοπώλου εἴτε ιδιώτου (non essendo maxime tal sorte di tosichi necessarii alli corpi humani) ἐπὶ ποινῇ κατὰ παντὸς παραβάτου 1000 δουκάτων, ὧν τὰ ἡμίση ὑπὲρ τοῦ σιτοβολῶνος καὶ τὰ ἄλλα ἡμίση ὑπὲρ τοῦ καταδότου καὶ ἄλλαις ἔτι ποιναῖς.

Ἡ παρασκευὴ τῶν γαληνικῶν σκευασμάτων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἔργων τοῦ Γαληνοῦ, Μεσοῦη, Νικολάου Μυρεψοῦ, Σαλαδίνου κλπ.

Κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἡ γαληνοτάτη δημοκρατία τῆς Βενετίας κατεῖχε τὸ μονοπώλιον τῆς ἐμπορίας τῶν φαρμάκων ἐν ὅλῃ τῇ Μεσογείῳ. Τὸ ἐμπόριον τοῦτο διεξήγετο διὰ μέσου ἐταιρειῶν ἐξαγωγῆς. Πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξαγωγῆς ὄφειλον αἱ ἐταιρεῖαι αὗται νὰ παρουσιάξωσι τιμολόγιον ἐμπορευμάτων πωλητέων καὶ νὰ ἀπευθύνουν αὐτὸ εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Δέκα, ὅπερ κατόπιν ἐρεύνης ἐνέκρινε καὶ ἐπέτρεπε τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ. Ἡ πρώτη διατίμησις τῶν φαρμάκων ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1566, ἦτοι ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ φαρμακευτικοῦ κολλεγίου. Κατάλογοι τῶν φαρμάκων καὶ διατιμήσεων αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ἀρχείοις Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης καὶ Κερκύρας. Ἀνεῦρον διατίμησιν χειρόγραφον, ἐκδοθεῖσαν διὰ διατάγματος τῷ 1782, ἦτις περιλαμβάνει 195 φάρμακα καὶ φέρει τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἱατροσυνέδρων.

Ἐν τῷ Bulletin d'Histoire de la Pharmacie¹ ἀνευρίσκομεν ἐνετικὴν διατίμησιν φαρμάκων τοῦ 1583 καὶ βλέπομεν ὅτι αἱ διατιμήσεις αὗται φρονίμως ἀνενεοῦντο ἐτησίως. Ὡς μονὰς βάρους ἐλαμβάνετο ἡ δραχμὴ (4 γρμ.), σπανιώτερον ἢ οὐγγία (33 γρμ.)

¹ 1919, 24.

καὶ ἔτι σπανιώτερον ἢ λίβρα (450 γραμ.). Νομισματικὴ μονὰς τιμήματος ἦτο τὸ σολδίων¹. Ἡ ἀξία τοῦ σολδίου κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα τῆς σημερινῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀξία τῶν φαρμάκων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ὑπέρογκος ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν σημερινὴν τιμὴν αὐτῶν.

Μέχρι τοῦ 1790 ἡ συνταγογραφία ἐγένετο λατινιστί, ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως τούτου ὑπεχρεώθησαν οἱ ἰατροὶ νὰ γράφωσιν ἰταλιστὶ διὰ μελάνης καὶ εὐαναγνώστως.

Τὴν 20^{ην} Ἰουνίου ὁ προβλεπτής Κερκύρας Βαπτιστῆς Βιττούρης διέταξεν, ὅπως ἡ ἐπιθεώρησις τῶν φαρμακείων γίνηται ἐτησίως ὑπὸ τῶν ἀρχιάτρων τῆς πόλεως καὶ τοῦ στρατοῦ, τοῦ ἀρχιχειρουργοῦ, ἐνὸς φαρμακοποιοῦ καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ὑγειονομείου. Κατ' αὐτὴν ἐγένετο κατάσχεσις τῶν ἐλαττωματικῶν φαρμάκων καὶ παρατηρεῖτο ἡ καλὴ ἢ κακὴ διαφύλαξις τῶν τοξικῶν φαρμάκων, τῶν συνταγῶν καὶ ἡ παροχὴ φαρμάκων ἄνευ συνταγῆς.

Κατὰ Σπ. Δεβιάζην διάφοροι ἀγύρται, ἐξ Ἡπείρου προερχόμενοι, ἐξήσκουν τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐν Ἐπτανήσῳ ἀπατῶντες τοὺς ἀφελεστέρους τῶν κατοίκων, οἵτινες ἐπιπτον θύματα τῶν κομπογιαννιτῶν αὐτῶν. Ἐναντίον τῶν ἀγυρτῶν τούτων, οἵτινες ἀπεκαλοῦντο «Γιαννιώτες», ἐθεσπίσθησαν αὐστηραὶ διατάξεις.

Διὰ τῶν νόμων τῶν ἐτῶν 1643, 1692, 1760, 1763, 1768 καὶ ἄλλων ἀπηγορεύθη ἡ πώλησις φαρμάκων ὑπὸ μὴ φαρμακοποιῶν καὶ κατεδιώκοντο οἱ ἐμπειρικοί. Οἱ παραβάται ἐτιμωροῦντο διὰ μεγάλων προστίμων, τὸ ἥμισυ τῶν ὁποίων ἐδίδοτο εἰς τὸν καταδότην².

Τὴν 5^{ην} Σεπτεμβρίου 1753 ὁ προβλεπτής Ζακύνθου Αὐγουστίνος Σαγρέδος (Agostin Sagredo) ἐξέδωκε διάταγμα κανονιστικὸν τῶν φαρμακείων. Ἐν τῷ διατάγματι δὲ τούτῳ προλογίζει ὅτι, ἐπειδὴ αἱ ἀτασθαλῖαι καὶ αἱ ἐλλείψεις τῶν ὑπαρχόντων φαρμακείων ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν Dr Marco Coen, πρωτιάτρου τοῦ στόλου, Dr Avon Alpron, ὑγειονομικοῦ πρωτιάτρου, καὶ Juliani, χειρουργοῦ τῆς ὑπηρεσίας, διετάχθησαν οὗτοι, ὅπως συντάξωσι κανονισμὸν πρὸς διευθέτησιν τῶν ἀταξιῶν καὶ καταχρήσεων τῶν φαρμακείων, αἵτινες ἐγένοντο εἰς βάρος τῆς υἰείας τῶν κατοίκων. Ἐνεκα τούτων ἀποφασίζεται καὶ διατάσσεται. Προσόντα τῶν φαρμακοποιῶν ὀρίζονται τὰ διπλώματα τῶν καθηγητῶν, διότι πλὴν τῶν 7 ἀσκούντων τὴν φαρμακευτικὴν ἐν Ζακύνθῳ διπλωματούχων φαρμακοποιῶν Ἀθ. Δούκα, Εὐσταθίου Τζέν, Εὐσταθίου Ἀβούρη, Μ. Βαρτζοῦ, Ἰακ. Ἀραβαντινοῦ, Νικ. Κονόμου, λεγομένου Σπανοῦ, καὶ Γ. Ἀννίνου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἐξασκοῦντες τὸ φαρμακευτικὸν ἐπάγγελμα. Ἡ γενομένη ἐπιθεώρησις κατέδειξεν ἐν τάξει τὰ ἐπιτὰ ταῦτα φαρμακεῖα, ἐνῶ διὰ τὸ τοῦ ἱατροῦ Διαμαντῆ ἀπεφάνθη ὅτι πρέπει νὰ κλεισθῇ λόγῳ τοῦ κακοῦ καταρτισμοῦ του. Ἐκαστος τῶν ἐπιτὰ φαρμακοποιῶν ὑπεχρεοῦτο νὰ διδάξῃ καλῶς ἕνα βοηθόν του, ἵνα ἐν οἰαδήποτε περιπτώσει δύναται οὗτος νὰ ἀντι-

¹ Soldo, σολδίων = $\frac{1}{20}$ τοῦ λεπτοῦ πρὸ τοῦ πολέμου ὑποδιηρεῖτο εἰς 12 δηνάγια.

² Ὁ διαπρεπὴς Ζακύνθιος ἀρχαιοδίφης κ. Α. Ζώης ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου πρότυπα διατάγματα καὶ μοι παρέσχε πολλὰς περὶ τοῦ θέματος τούτου πληροφορίας. Εὐχαριστῶ αὐτὸν καὶ δημοσίᾳ.

καταστήση τὸν προϊστάμενόν του. Οἱ φαρμακοποιοὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ κατοικῶσιν ὑπεράνω τῶν φαρμακείων των ἢ πλησιέστατα αὐτῶν, ἵνα κατὰ τὴν νύκτα προσφέρωσι τὴν βοήθειάν των εἰς τοὺς πάσχοντας.

Ἡ φύλαξις τῶν δηλητηρίων ἐπιτρέπετο μόνον εἰς ἰδιαιτέρον ἐρμάριον, οὕτινος τὴν κλεῖδα ἐκράτει ὁ φαρμακοποιός, ὅστις αὐτοπροσώπως ἐνετέλλετο νὰ ἐκτελῇ τὰς συνταγὰς τῶν ἰατρῶν ἢ χειρουργῶν, ἀπαγορευομένης τῆς παρασκευῆς φαρμάκων ἄνευ διαταγῆς τοῦ ἱατροῦ. Ἡ εἰς τὰς ὁδοὺς πώλησις φαρμάκων ἀπηγορεύετο.

Πρὸς περιορισμὸν τῆς αἰσχροκερδείας τῶν φαρμακοποιῶν ὁ σύνδικος ἀβογαδόρος, δηλ. ἄρχων εἰσαγγελεύων, ἐκ Κεφαλληνίας Ἰωάννης Καπέλλος ἐδημοσίευσε διάταξιν ὀρίζουσαν, ὅπως οἱ ἱατροὶ ἀναγράφωσιν ἡμερομηνίαν εἰς τὰς συνταγὰς των, ἃς ὀφείλει νὰ διατηρῇ ὁ φαρμακοποιὸς μετὰ τὴν ἐκτέλεσίν των. Μετὰ τὴν θεραπείαν ἢ καὶ τὸν θάνατον τοῦ πάσχοντος οἱ πελάται ἀντέγραφον τὰς ἐπὶ πιστώσει χορηγηθείσας συνταγὰς ἐνώπιον ἀρχῆς καὶ ὁ ἱατρὸς ἐτιμολόγει αὐτὰς συμφώνως πρὸς τὴν κυβερνητικὴν διατίμησιν.

Ἐπειδὴ παρατηρεῖτο ἐκ μέρους τῶν φαρμακοποιῶν αἰσχροκέρδειά τις εἰς βάρος τῶν πτωχῶν, τῇ συνεργασίᾳ πάντων τῶν φαρμακοποιῶν τῆς Ζακύνθου συντάχθη διατίμησις ἐξ 136 φαρμάκων, ἢ ἀδέτησις τῆς ὁποίας θὰ συνεπέφερε τὴν ποινὴν τοῦ προστίμου 200 δουκάτων¹.

Εἰς τὸν φαρμακοποιὸν Ἀθανάσιον Δούκαν, διακρινόμενον διὰ τὴν τάξιν του, ἀνετέθη ἡ ἐπίβλεψις τῆς τηρήσεως τοῦ διατάγματος.

Ἡ ἐπομένῃ διατίμησις εἶναι ἀλφαβητικῶς συντεταγμένη κατὰ λίτρας, οὐγγίας, δραχμὰς καὶ κόκκους. Εἰς τὸ τέλος τῆς διατιμήσεως ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν Μ. Coep, πρωτιάτρου τοῦ στόλου, τῆς Α. Ε. τοῦ προβλεπτοῦ, Francesco Kuerino, ἱατροῦ, Avon Alpron, πρωτιάτρου ὑγειονομικοῦ, Angelo Tagliapietra, ἱατροῦ φυσικοθεραπευτοῦ, Nicolo Atineo, ἱατροῦ, Diamantin Chiveto, ἱατροῦ, Giov. Batista de Loviez I, χειρουργοῦ, καὶ Giov. Chioni, χειρουργοῦ. Οἱ ἑπτὰ φαρμακοποιοὶ ἔπονται ἐπιβεβαιοῦντες καὶ ὑπισχνούμενοι.

¹ Τὸ χρυσοῦν εἶχεν ἀξίαν 11-12 προπολεμικῶν δραχμῶν καὶ τὸ ἀργυροῦν 5 δραχμῶν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΦΑΡΜΑΚΩΝ

ΑΤΙΝΑ ΔΕΟΝ ΝΑ ΕΧΩΣΙ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΩΝ.
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΒΑΛΛΩΣΙΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΛΛΟΓΗΝ ΤΩΝ ΡΙΖΩΝ,
ΣΠΕΡΜΑΤΩΝ, ΑΝΘΕΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΝ ΦΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΝ ΕΠΟΧΗΝ
ΚΑΙ ΝΑ ΠΟΙΩΣΙΝ ΑΥΤΗΝ ΜΕΤΑ ΦΟΒΟΥ ΘΕΟΥ

(Κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν διετηρήθη ἡ ἰταλοενετικὴ γραφὴ καὶ ὀρθογραφία. Ἡ συγκοπὴ τῶν λέξεων τοῦ κειμένου συνεπληρώθη διὰ ἀγκυλῶν ἰταλιστὶ ἢ λατινιστὶ ἀναλόγως τῆς γραφῆς τοῦ πρωτοτύπου. Ἡ ὀνοματολογία εἶναι ὅτε μὲν ἰταλική, ὅτε δὲ λατινικὴ καὶ ἄλλοτε σύμμεικτος ἐν τῷ αὐτῷ φαρμάκῳ.)

Οἱ ἀνωφερεῖς ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς ἐπεξήγησιν.

Ὅσα φάρμακα στεροῦνται ἀριθμῶν εἶναι γνωστὰ ἢ εὔρηται ἀναγεγραμμένα ἐν τοῖς συγχρόνοις τῆς Φαρμακευτικῆς βιβλίῳ.)

Aloe succotrinum	Unc.	1 @	25	Acqua di canella S. V.	Libr.	1 @	20
» epatico	»	»	» 20	» luminosa [del Fallopio] ³	»	»	» 10
Alume di roca ust[a] ¹	»	»	» 10	» Reg. Hung. ⁴	»	»	» 5
Ambra grigia	Dram.	»	» 250	» theriacale ⁵	»	»	» 20
Antim[onio] diafor[etico].. ..	»	»	» 15	» oftalmica ⁶	»	»	» 20
Antiet[ico] di Poterio ²	»	»	» 30	» antiepilept[ica] ⁷	»	»	» 20
Acqua di melissa et tutte l'erbe destillate	Libr.	»	» 12	» vir[idis] Artm[anni] ⁸ ..	»	»	» 25

¹ Κεκαυμένη ὀρυκτὴ στυπτηρία (στυπτηριάτης).

² Antietico del Poterio = Antihecticum Poteri, σκεύασμα ἐνέχον ὀξειδια τοῦ ἀντιμονίου καὶ κασσιτέρου, φερόμενον καὶ ὡς Bezoardicum joviale. Ἦδη ἄχρηστον.

³ Σκευάζεται ἐξ ὕδατος ἀρνογλώσσου, ροδοστάγματος ἀνὰ λίτραν, κόνεως στυπτηρίας καὶ ἄχνης ὑδραργύρου ἀνὰ 2 δραχμάς. Κατ' ἀφροδισίων ἐλκῶν. Κάλλιον Acqua alluminosa.

⁴ Acqua della Regina di Ungheria εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς λιβανωτίδος.

⁵ Τὸ ὕδωρ τῆς θηριακῆς σκευάζεται διὰ κατεργασίας 21 δρογῶν μετ' ἀλκοόλης καὶ ὕδατος.

⁶ Ροδοστάγματος ἐκ λευκῶν ρόδων, ἀποστάγματος μαραθοσπόρου ἀνὰ 6 οὔγγιας, οἴνου Μαλβασίας λίτραν, ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου δραχμ. 10, καρυοφύλων καὶ καφουράς ἀνὰ 2 δραχμάς.—Μετὰ 40ήμερον κατεργασίαν διηθοῦνται. Κατὰ κατάρρων καὶ δακρυρροίας.

⁷ Acqua antepileptica di Givani Langio. Ἐγχυμα 8ημέρου κατεργασίας τεσσάρων δρογῶν μετ' οἴνου καὶ εἰτα πρόσμειξις μεθ' ἑτέρου ἐγγύματος ἐξ 11 ἔτι δρογῶν.

⁸ Acqua viridis Hartmanni. Φαρμακοποιία Ἐμμανουὴλ σ. 63.

Balsamo d'Arceo ⁹	Unc. 1 @ 25	Castor[eo] pulv.	Dram. 1 @ 40
» Copaïbe.	» » 60	Canfora	» » 6
» Peruvain[o]	» » 200	Cerusa [di] antim[onio] ¹⁶	» » 30
» sulph[uris] Rul[andi] ¹⁰	» » 80	Conf[ezion] Alessifarm[aca] ¹⁷	» » 10
» omogen	» » 64	» » Alk[ermes] ¹⁸	» » 15
» thereb[intinato] ¹¹	» » 64	Cerotto diapalma ¹⁹	Unc. » » 6
» saturni ¹²	» » 15	» diachil[on] simpl[ex]	» » 10
» sulph[uris] anis[atatum]	» » 120	» pro hernios ²⁰	» » 10
» styptic[o] ¹³	» » 96	» oxicroc. [ossicroceo].	» » 50
Bezoard[ico] miner[ale] ¹⁴ .. .	Dram. » » 30	» di ammoniac[o]	» » 40
Borax miner[alis]	» » 5	Colir. sanct. [collirio del San-	
» artific[ialis]	» » 5	torio] ²¹	Dram. » » 6
Butyr[um] sulph[uris] ¹⁵	» » 30	Cinab[b]ro d'antim[onio] ²² .. .	» » 40
Conserva [di] Cass[ia]..	Unc. 1 @ 20	Coral[li] rossi	» » 4
Terra Catechu.	» » 30	» bianchi	» » 4
		Corno di cervo filofico] ²³	» » 10

⁹ Balsamo d'Arceo di Muys. Σκευάζεται ἐκ τερεβινθίνης, ἐλεμίου, λίπους προβάτων, ἀνά 2 οὐγγίας, ἐλαίου ὑπερικοῦ ἡμισείας οὐγγίας, κηροῦ καὶ ἐρυθροῦ σανταλοξύλου ἀνά 2 δραχμάς. Ἐπὶ ὀδυνηρῶν μολώπων.

¹⁰ Τρισεξαχθῶντων ἀνθέων θείου 1 οὐγγία, κόνεως καφουράς 2 γράμματα, καρυελαίου προσφάτου 4 οὐγγία. Κατεργάζονται ἐπὶ ἀμμολούτρου. Ἐπὶ συριγγίων, ἐλκῶν τοῦ στόματος καὶ αἱμορροΐδων.

¹¹ Τρισεξαχθῶντος ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου 1 οὐγγία, τερεβινθελαιίου 4 οὐγγία. Ἐπὶ ἐλκῶν τῶν πνευμόνων καὶ νεφρῶν καὶ ἐπὶ βλενορροίας.

¹² Μολυβδόξους καὶ κατεργάσματος ρόδων μετ' ἐλαίου ἀνά ἴσα μέρη. Δροιστικὸν ἐπὶ ἐγκαυμάτων, θεραπευτικὸν ἐρηπῆτων καὶ ἐρυθροτήτων τοῦ προσώπου.

¹³ Balsamo stytico. Ἀλκοόλης 1 λίτρα, θεικοῦ ὀξέος 3 οὐγγία, ὀξεικοῦ ὀξέος οὐγγία 6, κοκκινέλης οὐγγία 3. Ἐπὶ αἱμορραγιῶν.

¹⁴ Τριχλωριούχου ἀντιμονίου 3 οὐγγία, νιτρικοῦ ὀξέος q. s. Ἐφιδρωτικὸν, ἀντιπυρετικόν.

¹⁵ Butiro di zolfo=Latte, o magistero di zolfo=Sulfur praecipit.

¹⁶ Cerussa antimonii=Stibium oxydatum album.

¹⁷ Ἐκλειγμα ἀποτελούμενον ἐκ 34 δρογῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων μόσχος, ἄμβρα καὶ ὄστρακα μαργαριτῶν. Τὸ σκεύασμα τοῦτο ἐνεκρίθη διὰ διατάγματος τοῦ Προβλεπτοῦ τῆς 18 Μαΐου 1685 πρὸς χρῆσιν τοῦ στρατοῦ. Χρησιμοποιεῖται ἐπὶ κακοήθων πυρετῶν συνοδευομένων ὑπὸ ἐρυθρῶν κηλίδων τοῦ δέρματος, ἀγωνίας, τρέμου καὶ κατὰ τῆς ἠπίας πανώλους.

¹⁸ Σκευάζεται ἐκ σιροπίου κικκινέλλης 2½ λίτρ., ξύλου ἄλοης, φλοιοῦ κινναμόμου ἀνά 1½ οὐγγ., λαζουλίθου καὶ μαργαριτῶν ἀνά 4 δραχμ., φύλλων χρυσοῦ N° 40. Κατὰ συγκοπῶν καὶ λιποθυμιῶν. Ὡσαύτως εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῆς μελαγχολίας.

¹⁹ Cerotto=Emplastrum.

²⁰ Cerotto per le aperture o ernie : Πευκορρητίνης 3 οὐγγ., λίπους 2 οὐγγ., κηροῦ κιτρινοῦ 3 οὐγγ., ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου 1 οὐγγ., κόνεως βαλάνων 2 οὐγγ.

²¹ Ψιμμυθίου ἐνετικοῦ 6 οὐγγ., κόνεως σακχάρου 4 οὐγγ., ἀραβικοῦ κόμμεως 2 οὐγγ., ροδοστάγματος 6 οὐγγ. Ἀντιβλενορροϊκόν.

²² Προϊὸν διασπάσεως γλωριούχου ἀντιμονίου δι' ὑποθειώδους ἀσβεστίου ἐρυθρόν.

²³ Σκεύασμα ἐλαφείου κέρατος δι' ὕδατος. Ἐφιδρωτικὸν ἐπὶ πυρετῶν.

Croco di Mart[e] aper[iente] ²⁴ Dram. 1 @ 10	Flor[es] sal[is] am[moni]aci.. Dram. 1 @ 30
» » » astr[ingente] ²⁵ » » » 10	» sulph[uris] .. » » » 12
Corno di cervo rasp[ato].. .. Unc. » » 6	» beng[oes] [Bengioino] » » » 30
Cremor di tart[aro].. .. » » » 10	Fiori d'erbe secchi emolienti, aromatici
Colcot[ar]. .. » » » 10	
Conserve in genere . . . » » » 8	
	Latte di solf. [zolfo].. .. Dram. 1 @ 30
Diagrid[ium] sulph[uris] ²⁶ .. Dram. 1 @ 40	Laud[ano] Nep[ente] del
Digest[iones] simpl[ices] Unc. » » 6	Querc[etano] ³¹ Gr. » » 2
	Liquor c[orno di] c[ervo] suc-
Elect[uarium] diasc[ordium] Dram. 1 @ 4	cin[ato] ³² Dram. » » 30
Elebor[o] negr[nero]. . . » » » 2	
Elixir prop[rrietatis]. . . » » » 6	Macis —
» vitae del Mat[hiolo] ²⁷ Unc. » » 15	Magnes[ia] alb[a]. Dram. 1 @ 10
Empl. merc[uriale] .. » » » 40	Mann[a] crass[a].. . . . Unc. » » 8
» sinapis . . . » » » 30	» electa. . . » » » 10
» croc[atam] .. » » » 40	» canel[ata].. . . » » » 15
» melil[otto]. . . » » » 10	Magist[ero] jalapp [di gia-
Extract [di] Mar[te] aper[i-	lapa] ³³ Dram. » » 50
tivi] ²⁸ Dram. » » 10	Merc[urius] viv[us].. . . . Unc. » » 20
Extract [di] Mar[te] astrig.. » » » 10	» dulc[is] ³⁴ Dram. » » 20
Etiop[e] min[erale] ²⁹ . . . » » » 10	Panac[ea] merc[urialis] ³⁵ .. » » » 40
Elater[io]. . . » » » 5	M[i]el ros[ato].. . . . Unc. » » 4
Erbe aromatiche et emolienti » » » 2	
	Nitr[o] stib[iato] ³⁶ Dram. 1 @ 6
Farine quatro ³⁰ Libr. 1 @ 24	» papav[erato] ³⁷ » » » 6
	» Puri[o]. » » » 2

²⁴ Ὁξειδίου τοῦ σιδήρου, θείου ἀνά ἴσα μέρη. Ὑδατος q. s. Φύραμα.

²⁵ Φαῖον ὀξειδίου τοῦ σιδήρου.

²⁶ Diagridium=Scammonium.

²⁷ Ἀλκοολικὸν κατέργασμα 46 δρογῶν. Ἐπὶ κωλικῶν καὶ καρδιαλιγῶν.

²⁸ Estrato di Marte aperitivo del Amynsicht. Σκεύασμα ἐκ νωπῶν ὀξυφονίικων καὶ ὀξει-
κοῦ σιδήρου.

²⁹ Μέλας θειοῦχος ὑδράργυρος.

³⁰ Le quattro farine resolutive. Κριθή, κύαμοι, ὄροβοι καὶ λούπινα.

³¹ Σκεύασμα ὀπίου μετ' ὄξους. Πανσίπονον.

³² Liquor di Corno di cervo succinata del Barkhausen. Κατέργασμα ἠλεκτρικοῦ ἀμμωνίου
μετὰ ζωϊκοῦ καὶ ἠλεκτρικοῦ ἐλαίου. Ἐπὶ ρευματικῶν καὶ ἀσθματικῶν πόνων, ληθάργου, ἀτοπληξίας.

³³ Κόνεως ἰαλάπης καὶ οἶνοπνεύματος ἀνά ἴσα μέρη. Καθαρτικόν.

³⁴ Καλομέλας.

³⁵ Καλομέλας μετ' αἰθέρος. Σκεύασμα τῶν ἀλχημιστῶν.

³⁶ Kali nitricum stibiatum.

³⁷ Νίτρου 6 οὔγ. χυμοῦ ἀνθέων μήκωνος ροιάδος 2 λίτραι. Εἰδικὸν φάρμακον πλευρίτιδος καὶ
πνευμονίας.

Oi. tart[ari] [per] deliq[uium] Dram. 1 @ 5	Pulv. cornach[ina] ⁴⁵ Dram.-1 @ 20
» cervi destill[atun] ³⁸ » » » 15	» hermod [atolata] ⁴⁶ » » » 15
» Volpino ³⁹ Unc. » » 12	» annover[iana] ⁴⁷ » » » 80
» ligni s[ancti] dist. ⁴⁰ » » » 60	» contra verm[es] ⁴⁸ » » » 10
» scorp[ionis] Mat[hiole] ⁴¹ . » » » 80	» antipleur[itica del Gherli] ⁴⁹ » » » 20
» lumbr[icorum] » » » 10	» antiepilept[ica] » » » 20
» thereb[inthinae] » » » 30	» Rad. ipecacuanhae » » » 16
» absin[thii] dist[illatum].. Dram. » » 40	» » jalapp[ae] » » » 4
Oxi[y]mel scillit[icum]. Unc. » » 4	» » rhabarbero. » » » 30
» simpl[ex] » » » 4	» » aperit[ivus] Unc. » » 5
Pietra medicament[osa] ⁴² .. Dram. 1 @ 5	» » can[na] mont[ana] ⁵⁰ » » » 5
Pillol[e] balsam[iche] d'aloë » » » 15	» » peonia » » » 5
» di terra catec[hu]. Unc. » » 15	» » smilac[is] » » » 5
» tartaree ⁴³ —	» » gentian[ae]. » » » 10
» terebinth[inae] —	» » irid[is] Flor[entinae] » » » 5
» disuccin[o] del Crat[one] ⁴⁴ —	» Cort. Peruv[iani] ⁵¹ » » » 50
» fetide —	» » Gut[ierrezia] Linea-
» violar. Unc. 1 @ 16	r[ifolia]. Dram. » » 20
» stirace [storace] —	» stomach[ica] Quercia » » » 20
» mercur[ial]i sol. Dram. 1 @ 20	» starnutatorio » » » 4

³⁸ Oleum animale foetidum.

³⁹ Oglio volpino di Mesue: Σκεύασμα ἐξ ἐλαίου παλαιοῦ, θαλασσίου καὶ πηγαίου ὕδατος, ἀνθέων ἀνήθου, πόας θύμου καὶ ἀλατος κοινοῦ. Ἐπὶ πόνων τῆς ποδάγρας.

⁴⁰ Διὰ τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως ἱεροξύλου.

⁴¹ Τὸ Oleum scorpionum ἐσκευάζετο ἐξ ἀμυγδαλελαίου καὶ ζωντανῶν σκορπιῶν, τὸ δὲ O. scor. del Mathiole ἐξ ἐλαίου παλαιοῦ καὶ 32 δρογῶν.

⁴² Ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου 2 οὔγ. λιθαργύρου, βάλου Ἄρμενίας, ὀρυκτῆς στυπτηρίας ἀνά 4 οὔγ., ὄξους q. s. Μετὰ 3μερον κατεργασίαν προστίθενται νίτρου 8 οὔγ. καὶ χλωριούχου ἀμμωνίου 2 οὔγ. Μετὰ πλάσιν καὶ πύρωσιν φυλάσσεται ἐντὸς φιαλῶν. Ἐπὶ πληγῶν, συριγγίων καὶ γαγγραινῆς.

⁴³ Καταπότια ἀλόης μετὰ ἀμμωνιακοῦ κόμμεως καὶ θεικοῦ καλίου. (Tartarus vitriolatus).

⁴⁴ Καταπότια ἐκ μαστίχης, ἄμβρας, ἀλόης, ἀγαρικοῦ, ἀριστολογίας καὶ σιροπίου βετονικῆς. Καθαριστικά.

⁴⁵ Κόνις ἐξ ἴσων μερῶν ἀντιμονικοῦ καλίου, σκαμμωνίας θειούχου καὶ τρυγός. Καθαριστικῆ.

⁴⁶ Κόνις ἐκ βολβῶν κολχικοῦ (hermodactyli nigri) 1½ οὔγ., τουρπήθου φυτ. 1 οὔγ., ρίζ., ζιγγιβέρεως 2 δρχ., ριζώματος μηχοκάννας (ιαλάτης λευκῆς) καὶ γλυκυρρίζης ἀνά 6 δρχ. Καθαριστικῆ.

⁴⁷ Κιναβάρεως 1 οὔγ., βαλασμικοῦ χρυσοῦ 1½ δρχ. (κροτικὸς χρυσὸς μετὰ κινναμωμelaiou) κρυσταλλικοῦ σακχάρου 2 οὔγ. Ἐπὶ καρδιακῶν καὶ ἐγκεφαλικῶν νόσων καὶ τῆς πανάλους.

⁴⁸ Σκευάζεται ἐκ σπερμάτων ἀβροτόνου, ὑπερικοῦ, κέδρου, ἀνθέων θηραθεμίδος, θεικοῦ σιδήρου.

Σκωληκοκτόνον.

⁴⁹ Φύλλων σκορδίου, δικτάμου, ἀριστολογίας ἀνά 1 δρχ. ριζ. ρήου ½ δρχ.

⁵⁰ =Arundo donax.

⁵¹ Cortex chinae fuscus.

Sal arm[oniac]o ⁵²	Dram. 1 @	60
» volat[ile] di C[orno] di		
C[ervo]	» » »	60
» Prunel[o]	» » »	2
» absinthii ⁵³	» » »	10
» e d'ogni altra erba	—	
» c[orno] c[ervi] urinosa	» » »	50
» succin[o] ⁵⁴	» » »	60
Semmi freddi Maggiori e Minori	—	
Sem. papav[eris] alb.	Dram. 1 @	10
» anisi	» » »	2
» agni casti	» » »	2
» canap[e] ⁵⁵	» » »	2
» violarum	» » »	10
Ser[um] lact[is] distill.	Libr. » »	25
Senna	Unc. » »	15
Spirit. volat[ile] ol. arom. ⁵⁶	Dram. » »	10
» nitri ⁵⁷	» » »	3
» terebinthinae ⁵⁸	Unc. » »	30
» vini rectific.	» » »	4
Sublimat.	—	
Syrupus papav[eris].	Unc. » »	5
» farf[arae]	» » »	5
» capillis Ven[eris]	» » »	5
» Diamor[on] ⁵⁹	» » »	10
» Alkermes ⁶⁰	» » »	15
» violarum	» » »	10

Syrupus cicor[ia] cum Rhab. Unc. 1 @	25
» flor[um] persicum	» » » 15
» myrtillorum	» » » 5
Spiritus fuliginis.	Dram. » » 10
» salis dulcis	» » » 15
Sperma ceti.	» » » 12
Specifico astrigente ⁶¹	» » » 8
Succinum album.	» » » 10
Tamarindi	Dram. 1 @ 4
Tart[arus] vitriolatus ⁶²	» » » 20
» solubilis ⁶³	» » » 15
» emeticus	» » » 6
Terra dulcis vitrioli ⁶⁴	» » » 10
Theriaca ven[eta]	» » » 3
Therebentina veneta	Unc. » » 6
Tinctura absinthii	Dram. » » 3
» Bezoard[ica]	» » » 20
» coral[lii]	» » » 12
» laccae	» » » 30
» myrrhae	» » » 4
» castorei	» » » 10
» succini	» » » 8
Unguent. althaea	Unc. 1 @ 6
» cerus[ae]	» » » 4
» de minio	» » » 8

⁵² =Sal ammoniacum.

⁵³ =Kalium carbonicum purum.

⁵⁴ Ἡλεκτρικὸν ὄξύ.

⁵⁵ =Sem. cannabis sativae.

⁵⁶ Ἀπόσταγμα οἶνοπνευματικὸν πλειόνων ἀρωματικῶν δρογῶν. Ὁσφράδιον ὑστερικῶν γυναικῶν, ἀντινευρικὸν καὶ κατὰ τῆς ἀποπληξίας.

⁵⁷ Ἀραιὸν νιτρικὸν ὄξύ.

⁵⁸ Τερεβινθέλαιον.

⁵⁹ Σιρόπιον μόρων.

⁶⁰ Σιρόπιον κοκκινέλης.

⁶¹ Specifico astrigento del Helvetio: Στυπηρίας 2 οὔγγ., αἵματος δράκοντος 1/2 οὔγγ.

Καθ' αἰμορραγιῶν τῶν πνευμόνων.

⁶² Θεικὸν κάλιον.

⁶³ Τρυγικὸν κάλιον.

⁶⁴ Ἐρυθρὸν ὀξειδίου τοῦ σιδήρου.

Unguent. tutiae ⁶⁵ Unc. 1 @ 8	Unguent. sandalinae ⁷⁰ Unc. 1 @ 5
» defensivae ⁶⁶ » » » 4	» populi » » » 5
» digestivae comp. ⁶⁷ » » » 4	» rosarum » » » 5
» » simpl. » » » 4	» malvae. » » » 5
» Isis ⁶⁸ » » » 20	» pro scabies » » » 5
» aegyptiacae » » » 20	» suppur[ativum] ⁷¹ —
» refrig[erans] Galeni ⁶⁹ » » » 4	» triapharmacum ⁷² —

Ἐκ τοῦ πρώτου τούτου διατάγματος τοῦ προβλεπτοῦ ἀπέρρευσαν δύο ἔτερα, ἀμφότερα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10^{ης} Σεπτεμβρίου 1753. Τὸ πρῶτον ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ φαρμακοποιοῦ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν δρογῶν, τὴν διαφύλαξιν καὶ χορηγίαν τῶν φαρμάκων «ἐν φόβῳ Κυρίου». Ἡ προκήρυξις αὕτη περιέχει καὶ κατάλογον τῶν εὐχρηστων φαρμάκων, τὰ ὅποια ὑποχρεοῦνται νὰ ἔχωσι τὰ φαρμακεῖα καὶ ἰδίᾳ πρὸς χρῆσιν τῶν πτωχῶν, ἵνα δὲ μὴ γίνηται κατάχρησις τις, δεόντως ἐτιμολογήθησαν. Ὁ κατάλογος οὗτος ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνηρητημένος εἰς τὸ φαρμακεῖον, ἵνα παρακολουθῆται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Πλὴν τοῦ φαρμακείου οὐδὲν ἕτερον κατάστημα εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσῃ φαρμάκον τι. Μόνον χονδρική πώλησις φαρμάκων ἐπετρέπετο ἐξ ἐμπορικῶν, ἀλλὰ μόνον εἰς φαρμακεῖα. Ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ἢ ἀνά τὰς ὁδοὺς πώλησις ἀρσενικοῦχων, ὑδραργυροῦχων, ὀπιούχων καὶ προσομοίων ἐνώσεων, διὰ τὰς ὁποίας μόνον οἱ φαρμακοποιοὶ ἦσαν ἐντεταλμένοι.

Ἡ ἑτέρα προκήρυξις ἀφεώρα εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν φαρμακείων. Ἡ ἐπιθεώρησις ἐθεσπίζετο ἐτησίᾳ καὶ ἐγένετο ὑπὸ δύο ἀντιπροσώπων τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τοῦ προβλεπτοῦ, ὅστις μετέβαινεν αὐτοπροσώπως. Ἐκτάκτως ἐπιθεώρησις ἐγένετο κατὰ διαταγὴν τοῦ προβλεπτοῦ ὑπὸ τοῦ πρωτιάτρου τῆς πόλεως, τοῦ πρωτιάτρου τοῦ στόλου, τοῦ πρώτου χειρουργοῦ τοῦ στόλου, ἂν εὕρισκοντο ἐν Ζακύνθῳ, ἐνὸς ἐμπείρου φαρμακοποιοῦ τῇ ὑποδείξει τῶν ἄλλων συναδέλφων του, οὕτως ὥστε νὰ γίνηται ἀκριβεστάτη ἢ ἐπιθεώρησις ἐκάστου φαρμακείου. Ὅσάκις τὸ φαρμακεῖον εὕρισκετο ἐν ἀταξίᾳ, τὰ δὲ

⁶⁵ Ἀλοιφή ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου.

⁶⁶ Ἐλαίου ρόδων διὰ βρασμοῦ 3 λίτρ. κηροῦ κηρίνου, βώλου Ἀρμενίας ἀνά 9 οὔγ., αἵματος δράκοντος 3 οὔγ., ὄξους ἰσχυροῦ 4 οὔγ.

⁶⁷ =Ung. terebinthinae compos.

⁶⁸ Ἀλοιφή ἐκ κηροῦ, τερεβινθίνης καὶ 11 δρογῶν ἐξ ὧν αἱ πλείσται ρητῖναι καὶ κόμμεα. Ἐπιπυροοούντων ἐλκῶν.

⁶⁹ Ἀλοιφή ἐκ κηροῦ λευκοῦ καὶ ἐλαίου διὰ ρόδων.

⁷⁰ Ἐκ κηροῦ λευκοῦ, ἐλαίου διὰ ρόδων, ρόδων ἐρυθρῶν, σανταλοξύλου, ροδοξύλου, κεδροξύλου, βώλου Ἀρμενίας, καφουράς καὶ ὀστεάνθρακος.

⁷¹ Ung. basilicum s. tetrafarmacum.

⁷² Ἀλοιφή διὰ λιθαργύρου, ἐλαίου διὰ ρόδων καὶ ὄξους. Κατ' ἐγκαυμάτων.

φάρμακά του ἀπλᾶ ἢ σύνθετα ἦσαν κακῆς ποιότητος ἢ βλαβερά; ἐσφραγίζοντο τὰ δοχεῖα καὶ ὁ ἐξοχώτατος προβλεπτής εἰδοποιεῖ τὴν ἀρχήν, ἵνα προβῆ εἰς τιμωρίαν τοῦ πταιστού. Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ προβλεπτής Αὐγουστίνος Σαργέδος μετ' ἐνδιαφέροντος παρηκολούθει τὴν φαρμακευτικὴν κίνησιν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ αὐτοπροσώπως ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν.

Ἐτέρα διατίμησις, μεταγενεστέρως ἐκδοθεῖσα, 1583, ἣτις εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ ἐγκρίτου φαρμακοποιοῦ κ. Ἰ. Ρούσσου ἐν Ζακύνθῳ, φέρει τοὺς ἑξῆς τίτλους.

AL NOME DELL' ETERNO DIO
ET DEL SALVATORE NOSTRO
SIGNOR GIESU CHRISTO

Tariffa de pretii delle Robbe Medicinali, cosi semplici, come composte, nelle Speciarie Medicinali di Venetia dell' Anno M. D. L. XXXIII. Giudienti, et terminati per gli sottoscritti cavati per sorte delli clarissimi Signori Giustitieri Vechi. In effectione della Parte dell' Eccellentissimo Consiglio di X.

L'Eccellente Negroni Medico Fisico	} Medici di Collegio
L'Eccellente M. Giovanni d'Aillon ; Medic. Fisico	
M. Alberto Martinelli Specer Medicinal all'Anzelo.	} Specieri di Grosso
M. Alessandro Ugger dal San Tomaso	
M. Zuane della Nave	
Agarici ell... Sol. 4 dr.	Anacordorum Sol. 1 dr.
Aloes. suc. Sol. 4 dr.	Assae fetid. Sol. 1 dr.
Aloes epat. Sol. 2 dr.	Aspalathi Sol. 1 dr.
Acatiae or... Sol. 6 dr.	Beltzoin Sol. 4 dr.
Ammoniacy dissol. Sol. 1 dr.	Bdellii. Sol. 4 dr.

Ἐπικρατοῦντα ἐν Ζακύνθῳ καὶ Ἐπτανήσῳ φάρμακα δὲν ἦσαν πολλά, τὰ πλεῖστα δὲ τούτων προήρχοντο ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν βιβλίων, τῶν ἱατροσοφίων καὶ τῶν παραδόσεων. Σήμερον περιέπεσαν εἰς ἀχρησίαν καὶ ἀναφαίνονται μόνον εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας.

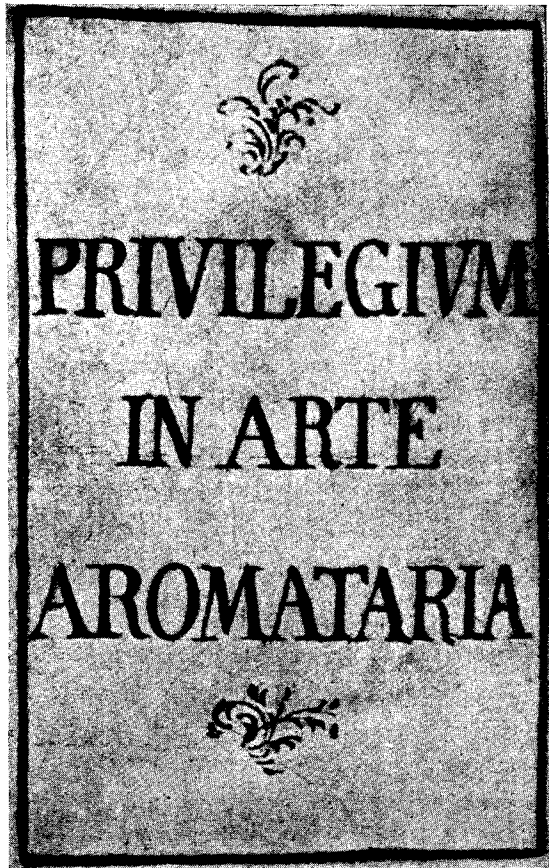
Τὴν 24^{ην} Μαΐου 1707 ἀνεώχθη διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας τὸ ἐν Ζακύνθῳ φαρμακεῖον τοῦ Ἰωάννου Δράκου Μελισσηνοῦ κατ' ἐντολὴν τῆς κοινότητος λόγῳ χρέους, ἵνα γίνῃ καταγραφή τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Δανιὴλ Ἀντωνίνη, δημοσίου φαρμακοποιοῦ, καὶ Μαρίνου Φαβρικού, φαρμακοτριβου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταγραφῆς, γενομένης τῇ 26^ῃ Μαΐου 1707, κατακεχωρισμένον εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ τότε συμβολαιογράφου Ζακύνθου Ἀγγέλου Συρίγου (Βιβλ. XII, σελ. 116) ἐνεῖσι ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἱστοριοδίφου κ. Λεων. Ζώη. Ἐν αὐτῇ ἀναγράφονται κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν (λίτραι, οὔγγαι, δραχμαί, κόκκοι) 239 φάρμακα, ἀποτελοῦντα ἅπαν τὸ ὑλικὸν τοῦ φαρμακείου, ἐξ ὧν ἀναφέρω τὰ ἀχρηστευθέντα ἤδη, ὄντα τὰ ἑξῆς. Perle preparate, Specie per conf. Iacinti, Corno di cervo filosofico, Terra

sigillata, Croco dei metalli, Filonio Romano, Oglio di gigli bianchi, Oglio di laterino, Lapìs ematitìs, Mirobalani, Sarcocolla, Acqua di maggiorana, Oglio di legnosanto, Oglio di scorpion del Mattioli, Grana di paradiso, Cerotto stittico, Polipodio Dittamo cretico, Radice di consolida, Seme d'agno casto κλπ.

Ἐν Ἑπτανήσῳ εὐρίσκονται ἀναμφιβόλως τὰ ἀρχαιότερα τῆς Ἑλλάδος φαρμακεῖα. Οἱ φαρμακοποιοὶ τοῦ Ἴονίου κράτους προήρχοντο, ὡς εἶδομεν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ τῶν πανεπιστημίων καὶ σχολῶν τῆς Ἰταλίας καὶ μάλιστα τῆς Βενετίας, Βολωνίας, Πίζης Παδούης καὶ Νεαπόλεως, εἶτα ἐκ τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας τῆς Κερκύρας, ἣτις ἤρξατο λειτουργοῦσα τῷ 1823 καὶ ἐπαύσατο μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου τῷ 1865. Πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας ἐχορηγοῦντο πτυχία ἀδείας ἀσκήσεως τῆς Φαρμακευτικῆς ὑπὸ τοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου τῆς Κερκύρας.

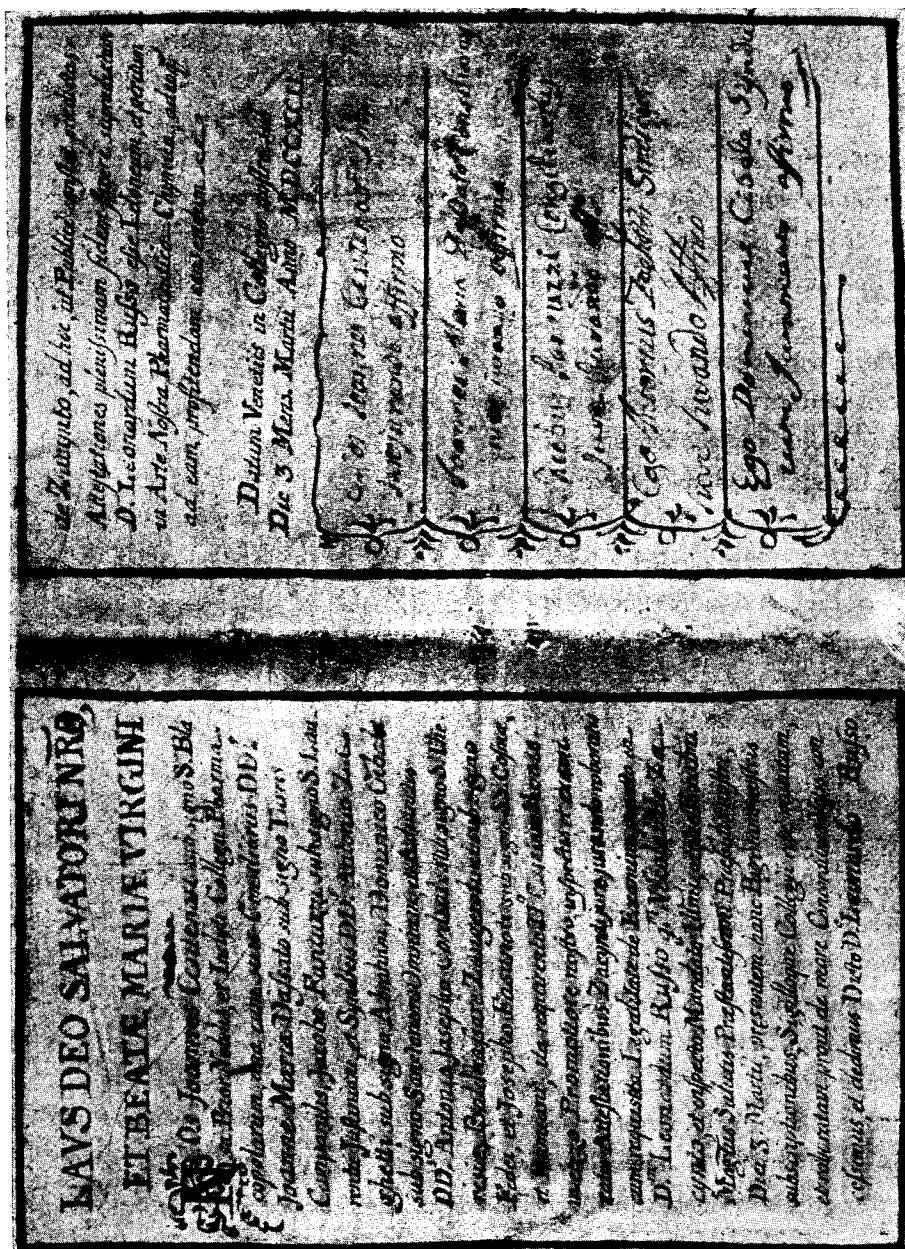
Τὰ ἰταλικά διπλώματα ἦσαν κεκαλλιγραφημένα χειρόγραφα βιβλιοσχημα ἐπὶ περγαμηνῶν φύλλων. Τὰ γράμματα τοῦ λατινικοῦ κειμένου ἦσαν μελανωπά, τὰ δὲ κεφαλαῖα στοιχεῖα καὶ τὰ ὀνόματα καθηγητῶν καὶ ἐξετασθέντος, τὰ εὐρισκόμενα ἐντὸς τοῦ κειμένου, ἦσαν χρυσαῖα. Παρατίθεται εἰκὼν ἐνετικοῦ διπλώματος, (Εἰκ. 1 καὶ 2) ὅπερ παρεχώρησεν ἡμῖν ὁ ἐν Ζακύνθῳ φαρμακοποιὸς κ. Ἰω. Ροῦσσος. Τὸ δίπλωμα ἢ μᾶλλον ἢ προνομία αὕτη ἔφερεν ἐπιγραφὴν Privilegium in arte aromataria καὶ ἡμερομηνίαν Ἑνετία 3 Μαρτίου 1792, ἀνῆκε δὲ εἰς

τὸν πάππον τοῦ κτήτορος Λεονάρδου Ροῦσσου. Ὡσαύτως ἔφερεν ἐπιγραφικὸν προσφώνημα «Laus deo salvatori nostro et beatæ Mariæ virginis». Ἐν συνεχείᾳ δὲ τοῦ διπλώματος διὰ τῆς αὐτῆς μελάνης καὶ γραφῆς ἐν τῷ βιβλιαρίῳ ὑπάρχει καὶ ἡ ἀδεια τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν (Εἰκ. 3 καὶ 4). Σύμβολον ἄνωθεν ταύτης ἦτο ὁ ἐνετικὸς λέων μετὰ τοῦ προσφωνήματος «In Christi salvatoris nostri beatissimæque virginis Mariæ nomine amen».

Εἰκ. 1.—Βιβλιόμορφον ἐνετικὸν δίπλωμα φαρμακευτικῆς (1792). Ἐξώφυλλον.

Μετὰ τὴν ἴδρυσιν, τῇ ἐγκρίσει τοῦ Μ. Ναπολέοντος, τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας τῷ 1808

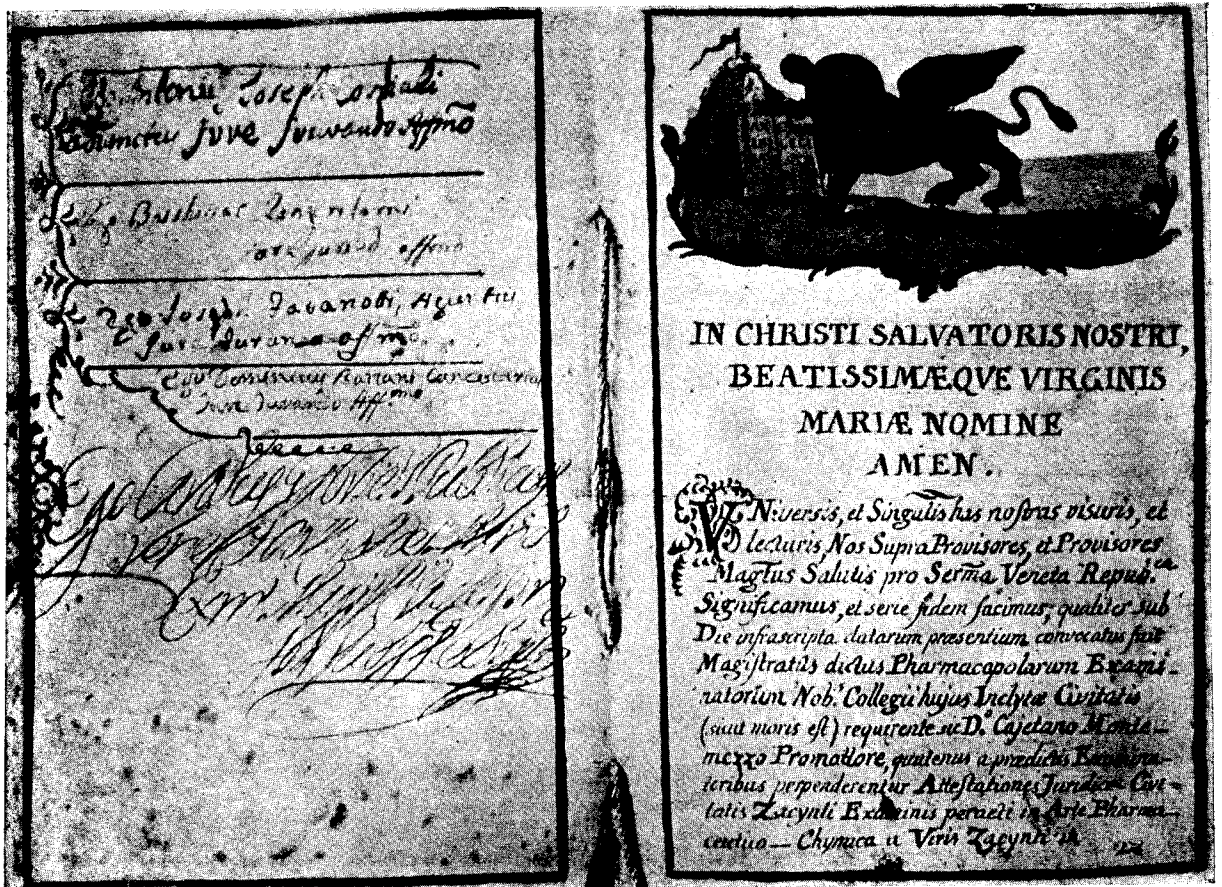
Εἰκ. 2. — Βιβλιόμορφον ἐνετικὸν δῖπλωμα φαρμακευτικῆς (1792). Κείμενον

ἐν Κερκύρα¹, πρωτεύουσι τοῦ Ἴονίου κράτους, οἱ Ἑπτανήσιοι κυρίως ἐσπούδαζον τὴν

¹ Ἀποτελεῖτο ἐκ τριῶν τμημάτων, Φυσικομαθηματικῷ, Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ Γραμματολογίας καὶ Καλλιτεχνίας.

φαρμακευτικήν ἐν αὐτῇ ἔχοντες Ἑλληνας καθηγητάς, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγράφονται ἐν τῷ ἐπομένῳ «ἀπολυτηρίῳ φαρμακευτικῆς» ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ζακυνθίου φαρμακοποιοῦ Νικ. Α. Βαρβιάνη, οὕτινος τὸ κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς.

«Ἀριθ. 10291. 5 Νοεμβρίου 1862. Ὁρισμένος δασμὸς ὀβολῶν διακοσίων ἐξήκοντα. Ὡφθη.

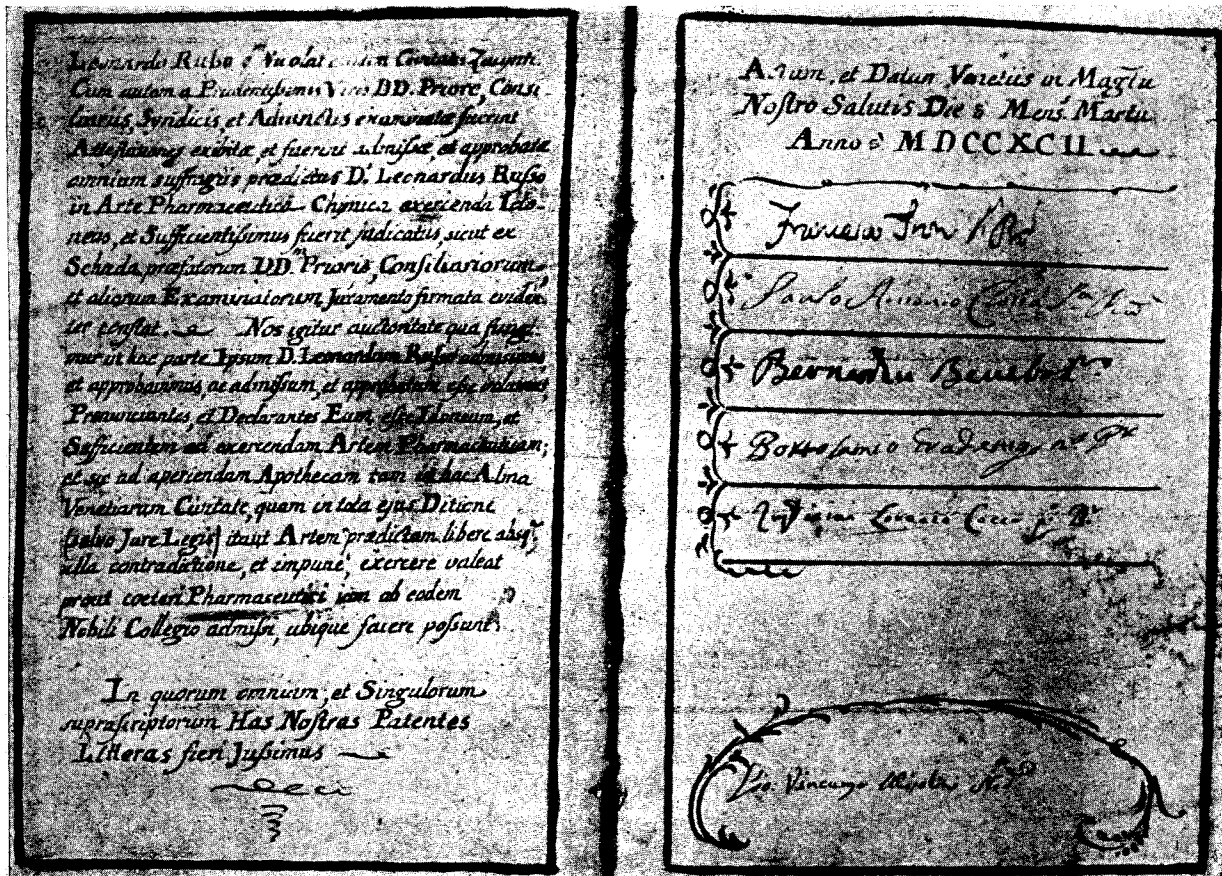

Εἰκ. 3.—Βιβλιόμορφος ἐνετικὴ ἄδεια ἀσκήσεως φαρμακοποιοῦ (1792).

» Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἐν τῇ Ἰονικῇ Ἀκαδημίᾳ ἐκ τῶν καθηγητῶν Ἰωάννου Β. Δελβινιώτου, προεδρεύοντος, Χριστοφόρου Λαβράνου, Ἰππ. Ἀθανασίου Πολίτου, Κωνσταντίνου Ζαβιτσιάνου, Ἀγγέλου Κογεβίνα καὶ Χαραλάμπου Τυπάλδου ἰατροχειρουργικῆ καὶ φαρμακευτικῆ Σχολῆ δημοσίᾳ ἐν τῇ φαρμακευτικῇ δοκιμάσασα τὸν καλὸν κἀγαθὸν νέον Νικόλαον ποτὲ Ἀντωνίου Βαρβιάνη, Ζακύνθιον τὴν πατρίδα, τῶν ἐνθάδε παιδευτηρίων τρόφιμον καὶ πάνθ' ὅσα ὁ νόμος κελεύει εὖ τε καὶ καλῶς παιδευθέντα, ἄξιον ἔκρινε τοῦδε τοῦ ἀπολυτηρίου, ἔδοξε καὶ τῷ ἐκλαμπροτάτῳ ἄρχοντι τῆς Παιδείας

» τῷ Νικολάῳ Ἀντωνίου Βαρβιάνη τὸν νεομισμένον ὄρον ὁμόσαντι ἐξουσίαν παρα-
» σχεῖν τοῦ τὴν φαρμακευτικὴν ἀκωλύτως, ἀλλὰ κατὰ νόμον, μετέρχεσθαι.

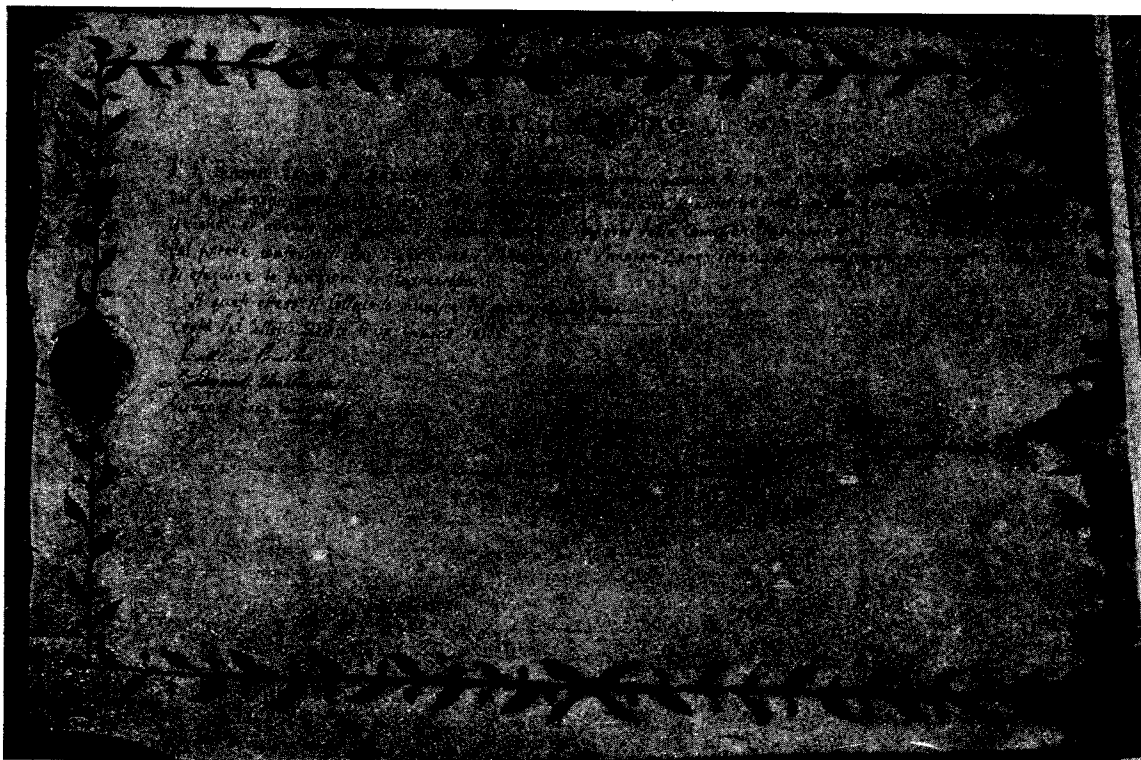
» Κέρκυρα σωτηρίῳ ἔτει αὐξβ' τοῦ κατὰ Ρωμαίους μηνὸς Σεπτεμβρίου. Ὁ ἐπὶ τῆς
» δημοσίας παιδείσεως ἄρχων Α. Πολυλάς (ὑπογραφή καὶ σφραγίς). Ἀρχοντεῖον τῆς δημο-
» σίας ἐκπαιδείσεως. Οἱ καθηγηταὶ τῆς ἰατροφαρμακευτικῆς Σχολῆς» (ὑπογραφαί).

Εἰκ. 4.—Βιβλιόμορφος ἐνετικὴ ἄδεια ἀσκήσεως φαρμακοποιῦ (1792).
(συνέχεια κειμένου)

Κύριοι καθηγηταὶ τῆς Φαρμακευτικῆς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ὑπῆρξαν οἱ ἀοίδιμοι Θεοτόκης τῆς Φυσικῆς, Ἰωάν. Βαπτιστῆς Δελβινιώτης τῆς Ἀναλυτικῆς Χημείας, Χριστοφόρος Λαβράνος τῆς Ὄρυκτολογίας, Γεωλογίας καὶ Βοτανικῆς καὶ Ἄθαν. Πολίτης τῆς Χημείας, Τοξικολογίας καὶ Φαρμακείας. Ἐκ τούτων ὁ Δελβινιώτης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἀπέθανε τὴν 4 Ἀπριλίου 1864. Ἐσπούδασε τὰς Φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ διεδέχθη τὸν Ὀρεόλην ἐδίδαξε Φυσικὴν καὶ Χημείαν ἐν ἀρχῇ εἰς τὸ ἐν Κερκύρα Λύκειον καὶ εἶτα Ἀναλυτικὴν Χημείαν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ διευ-

θύνας και τὸ ὑπάρχον Χημείον. Ὁ Χρ. Λαβραῖνος ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα και ἐδίδαξε πλὴν τῆς Ὄρουκτολογίας, Γεωλογίας και Βοτανικῆς τὴν Συνταγολογίαν και Φαρμακογνωσίαν. Ὁ Ἄθαν. Πολίτης ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος και ἀπέθανε τῷ 1864· ἐσπούδασεν ἐν Παβίᾳ Ἰατρικὴν και ἐν Παρισίοις τῷ 1815 Φυσικὴν και Χημείαν. Τῷ 1824 (17 Μαΐου) διορίσθη καθηγητῆς τῆς Τοξικολογίας και Φαρμακείας. Εὐφραδῆς διδάσκαλος και ὁπαδὸς τῆς δημοτικῆς ἐξέδωκε δίτομον ἔργον «Στοιχεῖα Χημείας» τῷ

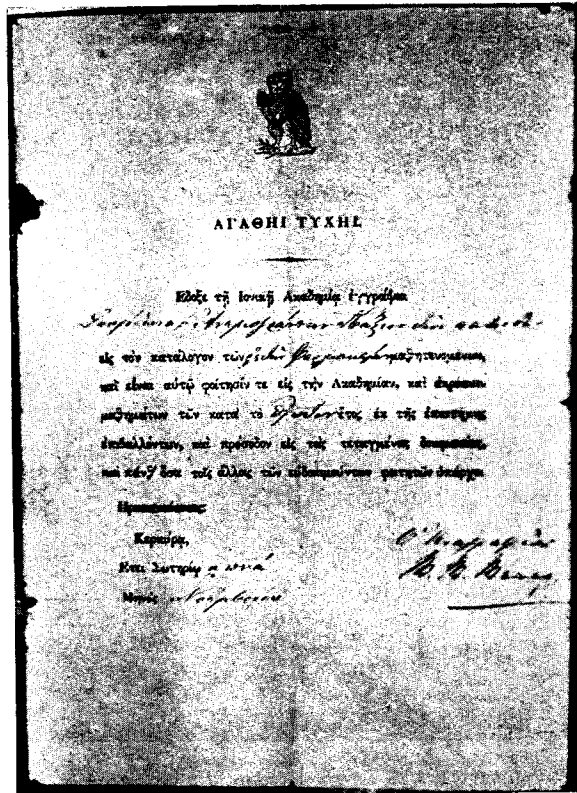
Εἰκ. 5.—Ἄδεια ἀσκήσεως φαρμακευτικῆς τοῦ ἐκ Παξῶν Παν. Κάγκα ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱατρικοῦ Κολλεγίου τῆς Κερκύρας τῇ 16 Ἰουνίου 1817

1847 και ἐξελλήνισε τοὺς χημικοὺς τύπους. Ἐδίδαξε προσέτι Φυσιολογίαν και Φαρμακολογίαν. Ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀνθολογία τοῦ Ἰανουαρίου 1834 ὁ Πολίτης ἐδημοσίευσε «Περὶ χημικῆς ὀνοματολογίας» ἄρθρον. Ἀνευρίσκομεν ὡσαύτως τὸν *Σπυρίδωνα Κατσαίτην*, καθηγητὴν τῆς Φυσικῆς, Χημείας και Βοτανικῆς (1837), και τὸν Ἰταλὸν Frank Oreoli τῆς Φυσικῆς (1836). Ἔργα τῶν καθηγητῶν τούτων εἶναι Ἄθ. Πολίτου, Στοιχεῖα Χημείας I μέρος, Χ. Λαβραῖνου, Στοιχεῖα Βοτανικῆς μετὰ γλωσσολογικοῦ πίνακος (1850).

Τὸ φαρμακευτικὸν Σχολεῖον τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ἤρξατο λειτουργοῦν τῷ 1831, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ σπουδαὶ διήρκουν ἐπὶ δύο ἔτη. Οἱ σπουδασταὶ ἔφερον στολὴν ἐκ χιτῶνος, ἐπενδύτην κυανοῦν και ἀρχαϊκὸν πῖλον.

Ἡ Ἴονιος Ἀκαδημία διετήρησε καὶ τὸ ἐνετικὸν ἔθιμον τῆς παροχῆς ἐν ἔτος πρὸ τῆς λήψεως τοῦ φαρμακευτικοῦ πτυχίου «ἐνδεικτικοῦ ὑποχειρουργίας», ἐπιτρέποντος παροχὴν πρώτων βοηθειῶν, ἐπίθεσιν σικυῶν ἀπλῶν ἢ αἱματηρῶν, βδελλῶν, ἐκτέλεσιν κλυσμάτων ἀφαιμάξεων κλπ. Κείμενον καὶ εἰκὼν τοιοῦτου ἐνδεικτικοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὸν ἀνωτέρω Ν. Βαρβιάνην, παρατίθεται.

«Ἀριθ. 13035. 5 Ἰουλίου 1861. Ὁρισμένος δασμὸς ὀβολῶν διακοσίων ἐξήκοντα.

Εἰκ. 6.—Εἰσιτήριον φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῆς Ἴονιῶν Ἀκαδημίας

» Ἀγαθὴ τύχη. Ἐπειδὴ ἡ ἐν τῇ Ἴονιᾷ Ἀκαδημίᾳ ἐκ τῶν καθηγητῶν Ἴππ. Ἀθανασίου
» Πολίτου, προεδρεύοντος, Χριστοφύρου Λαβράνου, Ι. Β. Δελβινιώτου, Κ. Ζαβιτσιάνου,
» Α. Κογεβίνα καὶ Χ. Τ. Πρετεντέρου συνεστῶσα τῆς Ἰατρικῆς καὶ Χειρουργικῆς Σχολῆς
» δημοσίᾳ ἐν τῇ ὑποχειρουργίᾳ δοκίμασα τὸν καλὸν κάγαθὸν νέον Νικόλαον Ἀντωνίου
» Βαρβιάνην, Ζακύνθιον τὴν πατρίδα, τῶν ἐνταῦθα παιδευτηρίων τρέφιμον καὶ ἀνθ' ὅσα
» ὁ νόμος κελεύει εὖ τε καὶ καλῶς παιδευθέντα, ἄξιον ἔκρινε τοῦδε τοῦ ἐνδεικτικοῦ, ἔδοξε
» καὶ τῷ ἐπιτελοῦντι προσκαίρως καθήκοντα ἄρχοντος τῆς παιδείας τῷ Νικόλαῳ Ἀντ.
» Βαρβιάνη τὸν νεομισμένον ὄρκον ὁμόσαντι ἐξουσίαν παρασχεῖν τοῦ τὴν ὑποχειρουρ-

»γίαν ἀκωλύτως, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον, μετέρχεσθαι. Κέρκυρα σωτηρίῳ ἔτει αὐξά' τοῦ
 »κατὰ Ρωμαίους μηνὸς Ἰουλίου. Οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἱατροφαρμακευτικῆς Σχολῆς (ὑπο-
 »γραφαὶ καὶ σφραγίς). Ἀρχοντεῖον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ὁ ἐπιτελῶν προσκαίρως
 »καθήμενος ἄρχοντας I. N. Οἰκονομίδης.»

Κατὰ τὴν ἀγγλικὴν κατοχὴν ἡ φαρμακευτικὴ νομοθεσία ἐκωδικοποιήθη. Διατά-
 γματα, ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ διατιμῆσεις φαρμάκων μετὰ
 πλειόνων ἐτησίων συμπληρωμάτων ἀνεύρομεν πολλά. Κατὰ τὴν πρώτην συνάθροισιν τῆς

Εἰκ. 7.—Πτυχίον Φαρμακοποιῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας

ὀγδόης Γερουσίας τοῦ ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων νήσων, συγκροτηθεῖσαν δυνάμει
 τοῦ συντάγματος τοῦ 1817, ἐξεδόθη τὴν 3/15 Ἀπριλίου 1845 διάταγμα ἑλληνιστί, ἀγγλι-
 στί καὶ ἰταλιστί εἰς τριστήλον τεῦχος, δι' οὗ ἐκανονίζοντο τὰ περὶ τὴν ἰατρικὴν ἀστυνο-
 μίαν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν δημοσίαν ὑγιεινὴν. Ἐν αὐτῷ διαλαμβάνονται α') περὶ δυνα-
 μένων νὰ μετέλθωσιν ἐλευθέρως τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, χειρουργοῦ, φαρμακοποιῦ καὶ
 μαίας, β') περὶ τῆς τακτικῆς διασκήσεως τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς χειρουργίας, γ') περὶ φαρ-
 μακοπωλείων ἐν γένει καὶ περὶ καθηκόντων τῶν φαρμακοπωλῶν καὶ δ') περὶ τῆς ἐσωτε-
 ρικῆς δημοσίας ὑγιεινῆς καὶ τῶν τηρητέων κανόνων αὐτῆς. Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ περι-
 λαμβάνεται ἡ τότε ἰσχύουσα φαρμακευτικὴ νομοθεσία, ἣτις καὶ σήμερον ἔτι εἶναι ἀξία
 πάσης προσοχῆς.

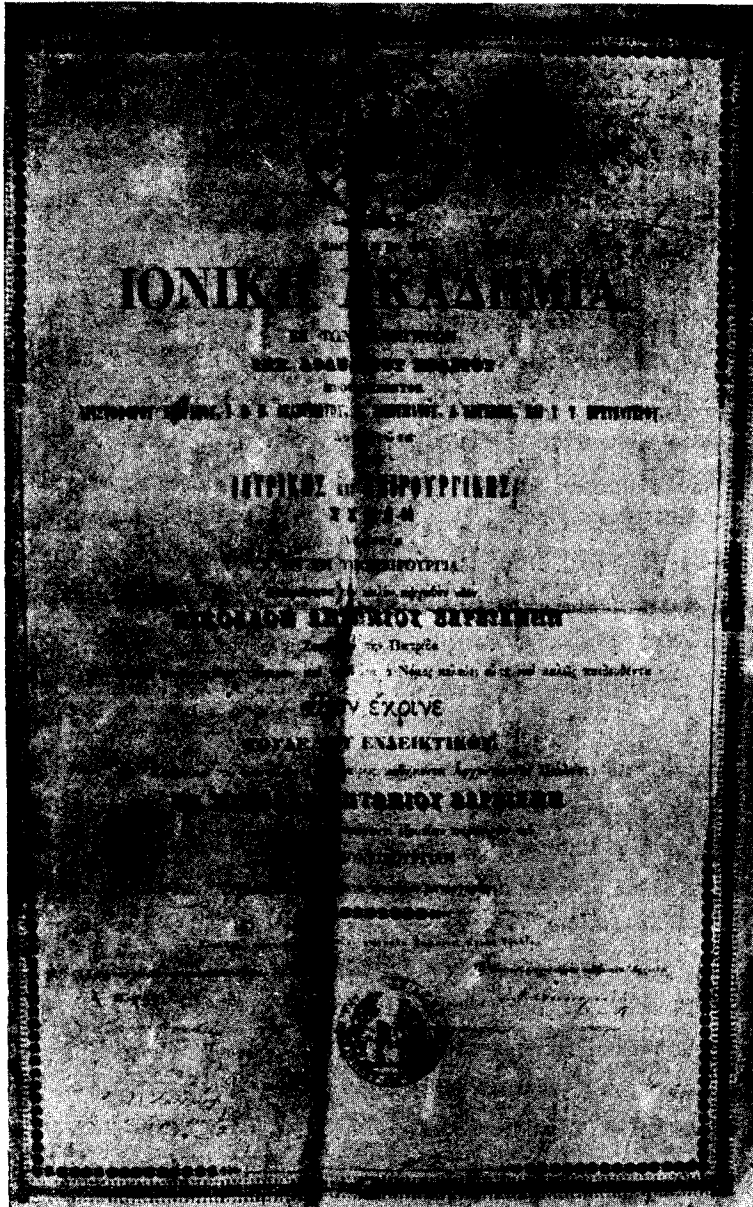
Πρὸς ἕδρουσιν φαρμακείου ἀπητεῖτο ἄδεια τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἥτις ἐδίδετο ἀποκλειστικῶς εἰς ἐπιστήμονα φαρμακοποιὸν καὶ οὐχὶ εἰς ἱατρόν, ὅστις μόνον εἰς χωρία, ἔνθα δὲν ὑπῆρχον φαρμακεία, ἠδύνατο νὰ πωλῇ καὶ φάρμακα. Πᾶς, ὅστις παρανόμως ἐπώλει φάρ-

Εἰκ. 8. — Πτυχίον φαρμακοποιῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας

μακα, ἐτιμωρεῖτο διὰ προστίμου 2-4 λιρῶν, διὰ δημεύσεως τῶν φαρμακευτικῶν προϊόντων του καὶ διὰ ποινικῆς διώξεως. Τὰ φάρμακα θὰ παρεσκευάζοντο κατὰ τὴν φαρμακοποιίαν, θὰ διειμιῶντο κατὰ τὴν ἰσχύουσαν διατίμησιν καὶ θὰ ὑφίσταντο ἔλεγχον ὑπὸ τῆς ὑγειονομικῆς ἀρχῆς, ὅσακις αὕτη ἔκρινεν ἀναγκαῖον. Παράβασις τούτων ἐπέφερε πρόστιμον 10-25 σεληνίων.

Τὰ φάρμακα ἔπρεπε νὰ διατηρῶνται ἐν ἐπιστημονικῇ κατατάξει ἐντὸς δοχείων μετ' ἐπιγραφῶν καθαρῶς γεγραμμένων καὶ ἄνευ συντμήσεων. Τὰ δηλητήρια ἐφυλάσσοντο

Εἰκ. 9.—'Ενδεικτικὸν ἔποχειουργίας χορηγούμενον εἰς φαρμακοποιὸν παρὰ τῆς Ἰονίων Ἀκαδημίας

ἐν ἰδιαιτέρῳ χώρῳ, οὗτινος τὰς κλεῖδας ἐκράτει ὁ φαρμακοποιός, ὅστις καὶ μόνος ἐξετέλει τὰς δηλητηριούχους συνταγὰς, οὐχὶ δὲ βοηθοὶ ἢ μαθηταὶ αὐτοῦ. Φάρμακα ἀλλοιωθέντα

ἔδει νὰ ἀπορρίπτονται παράβασις τῶν διατάξεων τούτων ἐτιμωρεῖτο διὰ 1 - 5 λιρῶν καὶ διὰ ποινικῆς διώξεως.

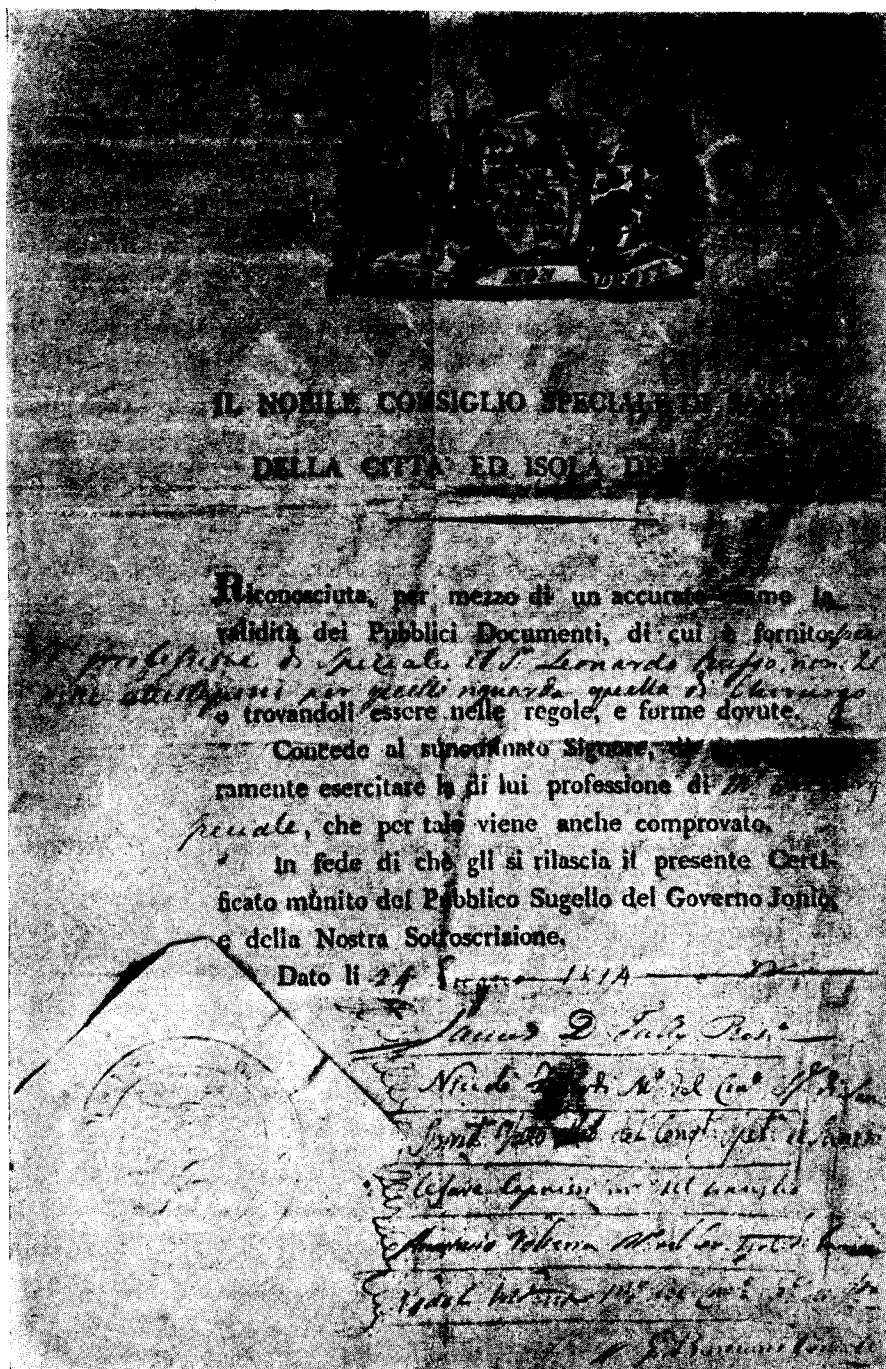
Ἄβλαβῆ φάρμακα ἠδύνατο ἄνευ συνταγῆς νὰ χορηγῆ ὁ φαρμακοποιός. Δραστικὰ φάρμακα, χορηγούμενα ἄνευ ἰατρικῆς συνταγῆς, ἐπέφερον πρόστιμον 1 - 5 λιρῶν καὶ ποινικὴν δίωξιν. Αἱ ἀναγράφουσαι δηλητήρια συνταγαὶ ἐφυλάσσοντο καὶ κατεγράφοντο ἰδιαιτέρως. Ἡ παράβασις τούτου συνεπέφερε τὴν προηγουμένην ποινήν. Δηλητήρια πρὸς βιομηχανικὴν χρῆσιν ἐχορηγοῦντο, μόνον ὅταν ὁ φαρμακοποιός ἐγνώριζε τὸν τεχνίτην, ὅστις ἔγραφεν ἰδιοχείρως εἰς τὸ βιβλίον τοῦ φαρμακοποιοῦ τὸ ποσὸν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀγορασθέντος δηλητηρίου.

Ὁ φαρμακοποιός ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς, ἂν ὑποκαθίστα τι ἐκ τῶν ἀναγραφομένων ἐν τῇ συνταγῇ φαρμάκων. Αἱ συνταγαὶ ἀνεγράφοντο κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν ἐν τῷ συνταγολογίῳ καθ' ἡμερομηνίαν καὶ μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀσθενοῦς. Τὰ ἐνειλήματα τῶν στελλομένων φαρμάκων ἐσφραγίζοντο ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ χάριν ἀσφαλείας. Ὡσαύτως ἡ ἐπιγραφή ὤφειλε νὰ ἀναγράφῃ καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως τοῦ φαρμάκου.

Ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς εἰς τοὺς φαρμακοποιοὺς ἡ ἐνάσκησις ἰατρικῶν καθηκόντων. Ἡ ὑγειονομικὴ ἀρχὴ μετὰ τοῦ πρωτιατροῦ δις τοῦ ἔτους τοῦλάχιστον ἐπεθεώρει τὰ φαρμακεῖα τοῦ Ἰονίου κράτους, ἂν ταῦτα εὐρίσκοντο ἐφωδιασμένα καταλλήλως καὶ ἐτήρουν τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Πᾶσα παράβασις ἐτιμωρεῖτο διὰ προστίμου καὶ ποινικῆς διώξεως.

Κατὰ τὸ ἔτος 1814 μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ καὶ τὴν κατάληψιν τῆς γαλλοκρατουμένης Ἑπτανήσου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὅτε ἐν Κερκώρῳ οἱ αὐτοκρατορικοὶ Γάλλοι πολιορκηθέντες ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀντέτασσαν ἰσχυρὰν ἄμυναν, ἡ Ζακύνθος ἦτο πρωτεύουσα τῆς Ἰονίου πολιτείας. Κατὰ τὴν χρονικὴν αὐτὴν περίοδον ἐλλείπει ἰατρῶν λόγῳ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν εἰς τοὺς συνεχεῖς πολέμους ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις ἔκρινε σκόπιμον νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἐπιστήμονας φαρμακοποιοὺς τὸ προνόμιον τοῦ μετέρχεσθαι τὴν ἰατρικὴν, ὅπως ἐμφαίνεται ἐκ σπανίου ἐγγράφου τοῦ συμβουλίου τῆς Ὑγιεινῆς τῆς πόλεως Ζακύνθου πρὸς τὸν φαρμακοποιὸν Λεονάρδον Ρούσσον (Εἰκ. 10). Καὶ παρατίθεται ἐνταῦθα ἡ εἰκὼν τοῦ ἐντύπου διατάγματος τοῦ Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου τῆς Ζακύνθου τῆς 24ης Ἰουνίου 1814, φέροντος 7 ὑπογραφὰς ἰατροσυνέδρων, ὡς καὶ ἔγκρισιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6 Αὐγούστου 1829.

Ὀνόματα ἰδιοκτητῶν φαρμακείων τῆς ἐνετοκρατουμένης Ζακύνθου δὲν ὑπάρχουσι σήμερον. Πάντα μετέλλαξαν κυρίως. Φαρμακεῖα πρὸ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς ὑπῆρξαν ἑπτὰ τὰ ἑξῆς. Τὸ τοῦ Ἀθ. Δούκα, Εὐσταθίου Τζέν, Εὐσταθίου Ἀβούρη, Νικολάου Βάρτζου, Ἰακώβου Ἀραβαντινοῦ, Νικολάου Κονόμου καὶ Τζώρτζη Ἀννίνου. Ἐκ τούτων τὸ φαρμακεῖον Ἀραβαντινοῦ ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου Ρούσσου, οὗτινος διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς του Λάμπρος Ρούσσοσ καὶ τούτου κληρονόμος καὶ διάδοχος ὁ υἱὸς του Ἰωάννης Ρούσσοσ, ὅστις καὶ διατηρεῖ εἰσέτι τὸ φαρμακεῖον τοῦ πάππου του. Τὰ λοιπὰ φαρμακεῖα μεταβιβασθέντα καὶ πωληθέντα ἤλλαξαν πολλοὺς κτήτορας καὶ σήμερον ἡ νῆσοσ

Εἰκ. 10.—Ἄδεια ἀσκήσεως ἰατρικῆς χορηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐγρεινῆς τῆς Ζακύνθου εἰς τὸν φαρμακοποιὸν Λεονάρδον Ροῦσον.

διατηρεῖ ἕνδεκα φαρμακεία ἐξ ὧν τὰ δέκα ἐν τῇ πόλει, τὸ δὲ ἑνδέκατον ἐν τινι χωρίῳ.

Τὸ ἀρχαιότερον φαρμακεῖον τῆς Κερκύρας θὰ εἶναι τὸ φαρμακεῖον «Βραχλιώτη Μπότη», ἰδρυθὲν τῷ 1726 ὑπὸ Ἰννοκεντίου Μπότη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Galle delle Acque, νῦν Εὐγενίου Βουλγάρεως πλησίον τοῦ θεάτρου San Giacomo (νῦν Δημαρχεῖον), ἔνθα καὶ σήμερον εὐρίσκεται. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκεντίου Μπότη τὸ φαρμακεῖον περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φραγκίσκον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου εἰς τὴν Contessa Settini Botti καὶ εἰς τοὺς συνεταιροὺς Γεώργιον καὶ Ἰωάννην Βραχλιώτην Μπότην (εὐγενὴς οἰκογένεια τῆς Κερκύρας Libro d'Oro). Τὸν Φραγκίσκον Μπότην διεδέχθη ὁ δόκτωρ Γεώργιος Βραχλιώτης Μπότης, διπλωματοῦχος χημικοφαρμακοποιὸς δυνάμει διπλώματος τῆς Βενετίας τοῦ 1773, μετ' αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος Βραχλιώτης Μπότης καὶ τέλος ὁ υἱὸς τοῦ δόκτωρ Ἄγγελος Βραχλιώτης Μπότης, διπλωματοῦχος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, 1852 μέχρι τοῦ 1917. Ἐκτοτε περιῆλθεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Δραζίνου.

Ἡ Φαρμακευτικὴ Ἑταιρεία Κερκύρας ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Καίσαρος Οὐζιλίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος.

Κατὰ πληροφoρίας τοῦ ἐν Κερκύρα φαρμακοποιῦ κ. Στ. Μανιαρίζη, πρῶτοι φαρμακοποιοὶ ἐκ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας θὰ εἶναι ὁ Λ. Καβάσιλας, Σπ. Ρούσσοι, Σπ. Γερομεριάτης, Μ. Δεσύλλας, Ἄγγ. Βραχλιώτης Μπότης, Ι. Β. Ἀνεμογιάννης, Σπ. Ἀνεμογιάννης καὶ Σπ. Βερβιτσιώτης. Ἐν Κερκύρα ἀνεῦρον ἄδειαν ἀσκήσεως τῆς φαρμακευτικῆς τοῦ φαρμακοποιῦ Κόλλα, ὅστις ἴδρυσεν τὸ φαρμακεῖόν του ἐν Κερκύρα τῷ 1795. Τελευταῖος φαρμακοποιὸς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ἐπὶ Ἀγγλικῆς κατοχῆς ἀπεφοίτησεν ὁ Σπ. Ἀραβαντινὸς (3 Ἰουλίου 1863) καὶ ἐπὶ βασιλείας Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος πρῶτος ὁ Γεώργ. Ἄν. Ζαβιτοῦσᾶνος Ἰούνιος 1864) καὶ τελευταῖος ὁ Γ. Κ. Ζαβιτοῦσᾶνος (12 Ὀκτωβρίου 1865).

Κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς οἱ Κερκυραῖοι φαρμακοποιοὶ διεκρίνοντο ἐπὶ εὐσπλαγχνία. Τῷ 1726 ὁ ἐν Κερκύρα φαρμακοποιὸς Δηλότης ἴδρυσεν ἀστικὸν νοσοκομεῖον πρὸς περίθαλψιν ἑνδεῶν καὶ παροχὴν δωρεὰν φαρμάκων καὶ ἱατρικῆς συμβουλῆς.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ἐν Κερκύρα παρ' ὅλην τὴν εὐγενῆ συνδρομὴν τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς κ. Γ. Σολδάτου καὶ τοῦ ἱστοριοδίφου κ. Σ. Θεοτόκη δὲν ἀνεῦρον τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τῆς Ἱατροφαρμακευτικῆς Σχολῆς βιβλίον, ἐν ᾧ ἀναγράφονται οἱ τελευταῖοι ἐξελεθόντες φαρμακοποιοί. Τοὺς πρῶτους δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω.

Φαρμακοτεχνικὰ ὄργανα παλαιὰ οὐδαμοῦ ἀνεῦρον, εἶρον ὅμως φαρμακοτεχνικὰ ἀγγεῖα τοῦ ις', ις' καὶ ιη' αἰῶνος ἐν τοῖς ἐν Ζακύνθῳ φαρμακείοις Ε. Μακρῆ, Ἰω. Ρούσσου, Ν. Βαρβιάνη καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν κληρονόμων τοῦ φαρμακείου Γιαννακοῦ. Ἐν Κερκύρα ἀνεῦρον παρὰ τῷ ἱατρῷ κ. Δ. Κόλλα, κ. Δετζώρτζη καὶ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ φαρμακοποιῦ Σπ. Ἀνεμογιάννη διάφορα δοχεῖα καὶ ἰγδία τῆς αὐτῆς, ὡς καὶ προηγουμένως, ἐποχῆς. Πάντων τούτων εὐρίσκονται αἱ εἰκόνες.

Τὰ σύγχρονα φαρμακεία τῆς Ἑπτανήσου δὲν διετήρησαν τὴν κληρονομηθεῖσαν ὄψιν τῶν προκατόχων. Συγχροнисθέντα ἠκολούθησαν τὴν ἐξέλιξιν τῆς προόδου καὶ ἐξηφάνισαν τὴν ἀρχαιοπρεπῆ παράδοσιν τῆς ἐμφανίσεως, ἐκοσμήθησαν δὲ διὰ τῶν ματαίων ἰδιοσκευασμάτων.

Ἡ φαρμακευτικὴ ἐν Ἑπτανήσῳ παρέχει πλείονα δοκουμένα τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ἢ ἡ φαρμακευτικὴ τῆς λοιπῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία καταφαίνεται μόνον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ οἱ νομιμόφρονες Ἑπτανήσιοι φαρμακοποιοί, διατηρήσαντες τὴν παράδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ σήμερον ἔτι, ἐμφανίζονται μὲ κεκτημένα πάντα τὰ προσόντα, ἅτινα ἐπιβάλλει τὸ φιλόανθρωπον, εὐγενὲς καὶ ὠραῖον ἐπιστημονικὸν ἐπάγγελμα αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διάφορα συμβόλαια και πρωτότυπα διατάγματα, εὐγενῶς παραχωρηθέντα μοι ὑπὸ τοῦ ιστοριοδίδου κ. Α. Ζώη.

Βιβλία τῶν Ἀρχείων τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, φιλοφρόνως χορηγηθέντα μοι ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ κ. Γ. Σολδάτου.

Ἰδιωτικά ἔγγραφα κκ. Ι. ΡΟΥΣΣΟΥ, Ν. ΒΑΡΒΙΑΝΗ καὶ ἄλλων.

Α. ΖΩΗ, Ἱστορικά σημειώματα δημοσιευμένα εἰς διάφορα περιοδικά.

Σ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ, Τὰ ἐν Ἑπτανήσῳ φαρμακεία («Φύσις» 1913).

Ε. R. RANGABÉ, Livre d'or de la noblesse Ioniennne.

Νουθεσίαι πρὸς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς ἐξοχῆς περὶ τῶν φαρμακείων καταστρωθεῖσαι παρὰ τοῦ ἱατροῦ Λαζάρου Δεμόφδου, μέλους τῆς ἐνταῦθα ἱατρικῆς ἐταιρείας καὶ μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν παρὰ τοῦ πανσοφολογιωτάτου κυρίου Γ. Καρούσου. Κορφοί, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Διοικήσεως 1818.

ΑΡ. ΚΟΥΖΗ, Ἱατρικαὶ Σχολαί. Ἄρθρον Μ. Ε. Ἐγκ.

ΣΠ. Κ. ΖΑΒΙΑΤΣΙΑΝΟΥ, Ἡ ἱατρικὴ ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ τὸν πρὸ τῆς ἐνώσεως χρόνον.

ΣΚ. ΖΕΡΒΟΥ, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱατρικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑπτανήσου. *Πρακτ. Α' πανονίου συνεδρίου*. Μάϊος 1914.

Α. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ, Ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ἀνάλεκτα. Τόμ. Α (1872).

Α. ΒΡΟΚΙΝΗ, Βιογραφικὰ σχεδάρια τῶν διαλαμψάντων Κερκυραίων (1877).

Κ. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, Κεφαλληνιακὰ σύμμικτα.

Ι. ΠΑΡΤΣ, Ἡ νῆσος Κέρκυρα (1892).

ΕΠΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΕΠΕΞΗΓΗΣΙΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΞ Α.

- Εἰκὼν 1.*— Ἀγγελία 16-17^{ου} αἰῶνος.
Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Ε. Μακρῆ—Ζάκυνθος
- Εἰκὼν 2.*— Πήλινον φαρμακευτικὸν δοχεῖον 18^{ου} αἰῶνος.
Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Ν. Βαβιάνη—Ζάκυνθος
- Εἰκὼν 3.*— Ἰγδίον πήλινον, μολυβδόχρουν μετὰ ῥύγχους. καὶ ὠραίων ἀναγλύφων.
κατασκευῆς ἑσωδῶν μειγμάτων.
Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Σ. Ἀνεμογιάννη—Κέρκυρα

ΠΙΝΑΞ Β.

- Εἰκὼν 1.*— Ἀγγελία τοῦ 17^{ου} αἰῶνος. Ἰδιωτικὴ Συλλογὴ Γιαννακοῦ—Ζάκυνθος
- Εἰκὼν 2.*— Ἀγγελία τοῦ 16^{ου} αἰῶνος. Συλλογὴ Σ. Ἀνεμογιάννη—Κέρκυρα
- Εἰκὼν 3.*— Ὀρειχάλκινα φαρμακευτικὰ ἰγδία τοῦ ἔτους 1719, α' ὕψους 0,36
διαμ. 0,38 καὶ β' ὕψους 0,29 διαμ. 0,32. Πλὴν τῶν ὠραίων ποικιλι-
μάτων τῶν φέρουσι καὶ τὰ στοιχεῖα J-S = *Jesus Salvator*.
Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Δ. Κόλλα—Κέρκυρα

ΠΙΝΑΞ Γ.

- Εἰκὼν 1.*— Ἀγγελία τοῦ 17^{ου} αἰῶνος Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Ι. Ρούσου—Ζάκυνθος
- Εἰκὼν 2.*— Δοχεῖα πήλινα τοῦ 17 καὶ 18^{ου} αἰῶνος. Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Δ. Κόλλα—Κέρκυρα
- Εἰκὼν 3.*— Ἀγγελία τοῦ 17^{ου} αἰῶνος. Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Ἀνεμογιάννη—Κέρκυρα
-